

SCIENTIÆ SINICÆ

LIBER SECUNDUS.

EST Liber hic opus quidem *Confucii*, ſed ab hujus nepote *çù-sū* dicto, editus. Agit autem potiſſimum de *medio ſempiterno*, ſive de aureâ mediocritate illâ, quæ eſt, ut ait Cicero, inter nimium & parum, conſtanter & omnibus in rebus tenendâ; ideóque *Chūm-yûm* Libri titulus eſt; *Chūm* quippe *medium* ſignificat; *yûm* verò (quod vulgò ſolet pro ordinario vel quotidiano accipi) hoc loco ſecundum Interpretes idem ſonat quod *conſtans*, vel *ſempiternum*.

f. 1. p. 2. §. 1.

ID quod à cælo eſt homini inditum dicitur natura rationalis: quod huic conformatur natura & eam conſequitur, dicitur regula, ſeu conſentaneum rationi, reſtaurare quoad exercitium hanc regulam ſe ſuaque per eam moderando, dicitur inſtitutio, ſeu diſciplina virtutum.

§. 2.

DICTA Regula cùm ſit naturæ rationali intrinſeca nunquam poteſt, nec verò debet vel uno temporis momento abeſſe aut ſeparari ab homine; quod ſi poſſet aliquando abeſſe aut ſeparari, jam non eſſet regula ſeu ratio à cælo naturæ inſita. Atque hæc eſt cauſa cur perfectus vir adeò ſemper ſollicitè attendat ſibi, atque invigilet in his etiam quæ non percipiuntur oculis, uti ſunt minimi motus animi; cur itidem adeò timeat & paveat in his etiam quæ non percipiuntur auribus; ut ita, cum aliquid faciendum fuerit, ne momento quidem deflectat à norma rectæ rationis ſibi impreſſa.

f.2.p.1.

f. 2. p. 1. §. 1.

MOtus namque animi d ferè sunt, quod non apparet, quia reconditi & sibi soli noti; sunt item id quod non est manifestum, quia admodùm subtiles & minimum quid; ideòque perfectus vir tam sollicitè invigilat cordis sui secreto, & cautus est in internis quæ solus ipse intuetur; quo deinde fit, ut qui aliis reconditi & abstrusi sunt, intimi scilicet cordis recessus, ei tamen soli patescant; qui item subtilissimi sunt ac percipi vix possunt, minutissimi scilicet animi motus, sive ad bonum, sive ad malum, ei tamen soli manifesti omninò sint.

§. 2.

CUM autem radix passionum intima sit naturæ hominis, vel potius ipsamet natura sit ista radix; hæc autem in actus suos vel passiones prorumpat assiduè, summâ cum vigilantiâ attendit sibi Vir perfectus ut has, ipsius quoque naturæ fræno, quatenus hæc rationis & discretionis principium est, moderetur. Itaque passiones animi, ut sunt gaudium ex prosperis, ira ex adversis, tristitia ex jacturâ, hilaritas seu læta fruitio rei obtentæ, priusquàm pullulent prodeantque in actum dicuntur medium seu esse in medio, quia sunt adhuc indifferens quid ad excessum vel defectum; at ubi pullularunt, & omnes attigerunt rectæ rationis dictamen, dicuntur consentaneum, seu quidam passionum inter se & cum ipsa ratione concentus. Et quidem, cum sunt in medio; orbis universi magnum principium ac omnium bonarum actionum fundamentum dicuntur; cum sunt rationi consentanea, *orbis* universalis regula, seu Regia humani generis via dicuntur.

Doctrinam de tenendo medio, veluti fontem omnis Sapientiæ Sinicæ, per omnia retrò sæcula manantem, jam mille sexcentis & amplius annis ante Confucium *inter alia commendavit* Yaô *Imperator Successori suo* Xún; *& hic rursùs magno* Yù, *dum hæredem Imperii eum constituit. Continet autem sexdecim litteras, quas multò pluribus & exponunt & extollunt Interpretes. Nos hic eam verbis* Cham-colai, *sed in compendium redactis explicabimus. Sic igitur* Xu-kim lib. 2. f. 10. ait: Cor homini unicum est: hoc dum privato affectu ducitur, vocatur *Gîn sin*, id est hominis cor, cum ex rectæ legis dictamine agit, *Taó-sin*, id est, rationis cor nuncupatur: hominis cor, *seu voluntas, cum sit varium quid & facile à quovis objecto moveri & flecti*, res est periculis *semper obnoxia*: *idem cor verò seu voluntas ad* bonum & virtutis normam conformata est quid excellens ac reconditum; unde oportet, ut serio examine cor illud identidem depures à pravis & privatis, quæ tacitè sese insinuant, affectionibus; atque ita rectum cor à pravo secernas: quo facto rejice penitùs quod est humani & privati cordis, & rectam illius cordis legem veluti unicam tuæ personæ dominam

conſtitue, unum & idem ſervans ſemper in omnibus: Sic ab hac lege neque defectu, neque exceſſu aberrabis; adeòque ſolidè ac veracite apprehenderis ipſum medium. Radix igitur & fundamentum, cui innititur recta orbis terrarum adminiſtratio, unius eſt cordis rectitudo & norma, *&c. Hæc colaus.*

p. 2.

UBI igitur perſpecta fuerint medium & conſentaneum, tum demùm Cœli quoque ac terræ ſtatus quietus, permanens ac pacificus, & omnium rerum uniformis propagatio vigorque conſequetur. Nam (*ut Interpretes addunt*) ſi homo agat ſemper juxta rectam rationem, quandoquidem hic unum veluti corpus cum universo efficiat, conſequens erit, ut etiam cœlum & terra juxtà normam ſibi inditam agant, Planetæ influant abſque vitio, quatuor anni tempeſtates abſque defectu decurrant, Juvenes optatos vitæ annos, Senes finem naturæ conſentaneum, res denique omnes debitum ſibi ſtatum & locum conſequantur.

Quis hic non videt eò dumtaxat collimaſſe Philoſophum, ut hominis naturam, quam ab origine ſuâ rectam, ſed deinde lapſam & depravatam paſſim Sinenſes docent ad primævum innocentiæ ſtatum reduceret? Atque ita reliquas res creatas homini jam rebelles, & in ejuſdem ruinam armatas, ad priſtinum obſequium veluti revocaret? Hoc f. 1. §. 1. libri Tà Hiô, *hoc item hic, & alibi non ſemel indicat. Etſi autem neſciret Philoſophus, nos à primævâ felicitate propter peccatum primi parentis excidiſſe, tamen è tot rerum quæ adverſantur & infeſtæ ſunt homini, è ipſius naturæ humanæ ad deteriora tam pronæ, longo uſu è contemplatione didiciſſe videtur, non poſſe hoc univerſum, quod homo vitiatus quodam modo vitiarat, connaturali ſuę integritati & ordini reſtitui, niſi priùs ipſe homo per victoriam ſui ipſius, eam, quam amiſerat, integritatem, & ordinem recuperaret.*

f. 3. p. 2. §. 1.

HIC, & reliquo hoc libro, *çù-su* citat Magiſtri verba dicens: *Confucius* ait: perfectus vir tenet *medium* ſemper & ubique; *improbus* verò prævaricatur *medium* vel exceſſu, vel defectu.

§. 2.

PErfectus Vir) exponit *çù-su*) habet *medium*, ſive ſemper eſt in medio, & quia *perfectus* eſt, ideo ſemper ſeu quovis tempore, adverſo ſcilicet & proſpero, conformat ſeſe ſuaſque actiones cum eo, in quo eſt, medio; idque cum eâ (de quâ ſuprà) cautelâ, vigilantiâ, & timore circà minimos animi motus; *improbus* etiam habet ſuum *medium*, quod teneat, ſed quia *improbus* eſt, ideò nullo tenetur metu nec pudore illud prævaricandi; paſſim enim omnia pro libidine agit.

f. 4. p. 1. §. 1.

Confucius ait : *medium* ô quàm illud ſublime ! è vulgo pauci illud tenent. Neque hoc novum ; vetus iſte morbus eſt, querela vetus, jam olim ſic fuit.

§. 2.

Confucius ait : cauſam, cur mortalium plurimi per regiam hanc medii viam non incedant, ego quidem probè novi : prudentes enim hujus ſæculi illud tranſgrediuntur ; & quia plura quam hoc medium & altiora ſe intelligere arbitrantur, medium quaſi parvum & non ſufficiens negligunt; rudes verò non pertingunt ad medium, quia aut non norunt aut difficultate territi, diffidunt eò pervenire. Cauſam item quare complures hanc medii viam, quamvis adeò conſpicuam, non habeant perſpectam, ego novi ; ſapientes enim ſeu qui profitentur ſtudium ſapientiæ, medium ſuis factis excedunt & prætereunt, ſive exceſſu ferè peccant, periculoſa quædam & inuſitata principia viaſque ſectantes; *inertes* autem & hebetes animæ factis ſuis ad id non perveniunt, quia deſperant medii notitiam, nedum medium ipſum conſequi.

p. 2. §. 1.

QUOD verò paſſim ſic peccetur, oritur ex defectu examinis; cum enim regula illa ſit homini intima, actiones quæ à naturâ procedunt, utique nonniſi ex dictâ regulâ plerumque procederent, ſiquidem hæc foret probè cognita, Ex. gr. inquit *Confucius*, hominum nullus eſt qui non bibat in dies & comedat ; & tamen in re tam obviâ pauci valent dignoſcere rectos ſapores, ſeu rectum judicium ferre de potûs ac cibi tot condimentis vitiati naturâ & efficacitate, quam ſi accuratiùs explorarent, non toties temperantiæ limites excederent.

§. 2.

Confucius concludens ait : quod igitur medii via hæc non frequentetur aut obſervetur, ea itidem cauſa eſt, quia nec hanc (proh dolor !) homines indagare nec cognoſcere laborant; adeoque aut excedunt medium, aut ab hoc recedunt.

§. 3.

Confucius ad ſerium medii examen exhortans omnes, adducto exemplo Imperatoris *Xún*, ſic ait : *Xún* Imperatoris illius quàm magna fuit prudentia ! Siquidem ille non ſuo unius judicio & privatâ prudentiâ, ſed conſiliis ac ſapientiâ ſuorum fretus Rempub. adminiſtrabat. Itaque *Xún* gaudebat de obviis quoque rebus alios conſulere; & ſolebat ſeu gaudebat examinare omnia quamvis obvia & vulgaria ſuorum reſponſa; qui ſi fortè quidpiam ſuggererent rationi minus conſentaneum, ſic eo non utebatur, ut tamen prudenter diſſimulans occultaret quod inerat mali, fovens hoc modo

ſuorum fiduciam & candorem monendi identidem Principem ſuum: conſiliis verò quæ cum ratione congruebant, ſic utebatur, ut etiam deprædicaret quod iis inerat boni, quò alacriùs fidentiuſque ſenſum animi ſui declararent. Quod ſi dicta reſponſa pauxillùm à medio aberrarent, arripiebat ſedulò illorum (reſponſorum) duo extrema, quibus ad rationis trutinam maturè expenſis, utebatur dumtaxat horum (extremorum) medio in ordine ad populi regimen; quo fiebat, ut non ex ſuo unius tantùm, ſed ex ſuorum judicio ac conſilio ſemper res ageret. Atque hæc illa fuêre propter quæ factus eſt *Xún*, talis ſcilicet ac tantus Imperator.

Memorant Annales Sinici, Imperatorem hunc ſolitum fuiſſe in anteriori atrio Palatii ſui tabulam ſuſpendere, in quâ licebat ſubditis fidenter Regem ſuum commonefacere, & notare, ſi quid ab illo fortè peccaretur.

f. 5. p. 1.

CONFUCIUS arguens ſuorum temporum fallacem ac degenerem à Priſcis Regibus, prudentiam, ait: hominum quivis nunc dicit, ego prudens ſum, ſcio quid agendum ſit, quid non agendum; at verò quia lucrum & commodum proprium dumtaxat, non autem ejus damna & pericula æquè præ oculis habet, impulſu quolibet mox intrat incautus in mille retia & laqueos, ac demùm incidit in foveæ medium, & iſthuc, unde nequaquam ſcit effugere nec ſeſe expedire: hominum item quilibet dicit; ego ſatis ſum prudens, & de facto ſeligit ſibi *medium*, & juxtà hoc agit; ſed ecce ſocordiâ victus, non valet nequidem per ſpatium unius menſis illud conſtanter ſervare. Ut quid ergò iis prodeſt ſcientia & cognitio medii?

p. 2. §. 1.

CONFUCIUS ait: Diſcipulus meus *Hoeî* hic nimirum erat Vir ſanè prudens; noverat enim res inter ſe probe diſtinguere, ac dein ſeligere *medium*: & ſi quando aſſecutus erat unam virtutem, illicò velut ambabus ulnis illam venerabundus arctè ſtringebat, fovebatque intrà pectus, & nunquam ſemel apprehenſam à ſe dimittebat.

§. 2.

CONFUCIUS ait: *Orbis Regna* erunt equidem, qui poſſint pacificè regere; dignitates & cenſus erunt qui valeant recuſare; nudos enſes erunt qui poſſint fortiter calcare; at verò *medium*, quamvis primâ fronte facilè appareat, tamen non poteſt quivis niſi cum majori quodam certamine & labore obtinere.

f. 6. p. 1. §. 1.

HAC fortè occaſione diſcipulus *çù-lú*, ut erat indolis bellicoſæ, & appetens gloriæ militaris quæſivit de fortitudine.

§. 2.

§. 2.

SCiſcitatur ex eo *Confucius*, & ait : an quæritur hic de hominum illorum, qui in Auſtrali regione degunt, fortitudine ? An de eorum, qui Borealem regionem incolunt, fortitudine ? An verò de veſtrâ, qui ſapientiam colitis, fortitudine ?

§. 3.

LArgiùs, leniùſque ſe gerere, & cum indulgentiâ quadam in ſuorum inſtitutione non caſtigando ſemper, nec juſto ſeveriùs, eorum deſidiam, vel tarditatem, nec ultionem aut pœnas exigere à refractariis, ſed eos patienter ferre ; ea demum eſt Auſtralium regionum fortitudo qua hominum animos paulatim ſtudent rationi ſubjicere : Et hæc viri perfecti præſtare poſſunt.

§. 4.

IMpavidum & ſecurum cubare lanceas ſuper loricaſque ; medias inter mortes verſari, & tamen non pertimeſcere nec affici tædio vitæ hujuſmodi, Borealium quidem regionum fortitudo eſt ; & hæc fortes & robuſti præſtare poſſunt ; quoniam tamen multum hic temeritatis adeſſe ſolet, mediique regula crebro admodum violari, non ea eſt fortitudo, quam à vobis expecto, diſcipuli mei.

p. 2. §. 1.

ITaque Vir perfectus ſui unius victoriæ ſemper intentus, ad mores & ingenia aliorum ſe fingit quidem & accommodat, attamen (ut eſt ſui Dominus) non patitur ſeſe velut diffluere, neque depravari inertium molliumque conſuetudine & exemplis, nec in omnibus ſine diſcrimine obſequitur & hæc fortitudo proh quanta eſt ! Rursùs in medio aliorum à recto aberrantium ipſe unus rectus ſtat, & neutram in partem inclinat, hæc fortitudo quanta eſt ! Item ſi in Regno vigeant virtus & leges & ipſe Magiſtratum gerat, hos tamen honores inter non mutat mores, nec eam vitæ normam, quam privatus ſervabat, adeoque nec inaniter intumeſcit ; hæc fortitudo proh quanta eſt ! Contrà verò ſi in Regno jaceant virtus & leges, ſi magna ſit rerum perturbatio ; ipſe tamen, quamvis prematur inopiâ & aliis atque aliis ærumnis affligatur, etiam redactus ad ipſam uſque mortem inter hæc non mutatur, ſuſcepti ſemel propoſiti ſemper tenax, hæc quoque fortitudo proh quanta eſt, & quàm eximia ! Nimirum ſita eſt illa in aſſiduâ ſui ipſius victoriâ. A vobis ergò diſcipuli mei præ illâ Auſtralium & Borealium Gentium fortitudine, & expeto & expecto fortitudinem ejuſmodi.

§. 2.

C*Onfucius* ait : Sunt qui temerè tranſiliunt medii limites dum ſectantur virtutes neſcio quas prorsùs inuſitatas & reconditas, ac gaudent patrare miranda quædam, ut poſterioribus ſæculis ſint qui nomen eorum deprædicent. Sed ego certè non fecerim ejuſmodi

rem; quod paſſim noſſe convenit & agere, id noſſe & agere ſtudeo.

f. 7. p. 1. §. 1.

PErfectus Vir aggreditur viam ordinariam, & ideò in eâ conſtanter progreditur: at ſunt qui vel inuſitata & abſtruſa, nec non majora viribus ſuis temerè affectant, vel, tametſi virtutis viam eo, quo par eſt, modo ſint ingreſſi, tamen in medio ipſius viæ curſum abrumpunt, & turpiter deficiunt. At ego certè non velim nec poſſim ſic ſiſtere; quæ cœpi conabor perficere.

§. 2.

ITaque perfectus Vir in omnibus ſemper conformat ſe *medio*, nil ultrà, nil citrà agens; amore autem virtutis fugere ſæculum, honores, &c. adeoque jam nunquam videri ab hominibus, imò nec cognoſci; & tamen nullo inde ſeu triſtitiæ ſeu pœnitudinis ſenſu affici, tam arduum eſt, ut ſolus is qui ſanctus eſt, præſtare id poſſit.

p. 2. §. 1.

HOC & ſequenti paragrapho *çù-su* ait *perfectorum* in medio ſectando regula uſu ampla eſt & univerſalis; & tamen intima illius vis ac ratio in re parva eſt & ſubtilis ac recondita, adeoque à paucis cognita

§. 2.

VIRI fœminæque, quamvis rudes, intrà Sphæram ſuam naturalem poſſunt quadantenùs pervenire ad practicam medii notitiam; ſed cognoſcendo pervenire ad hujus ſubtiliſſimum apicem, quamvis ſanctus quiſpiam ſit, & probè intelligens, equidem habebit aliquid, quod nondum cognoverit. Viri fœminæque, quamvis ſint *inutile* vulgus, tamen fieri poteſt, ut in quibuſdam rebus juxtà medii regulam ſubinde queant ex parte operari; at verò pervenire ad hujus ſupremum apicem, quamvis ſanctus quiſpiam ſit, adhuc habebit quò non poſſit pertingere, & quæ ſervare nequeat; quin imò ipſum cœlum & terra, quamvis horum tanta ſit magnitudo, perfectio, atque ergà homines beneficentia, tamen ob elementorum temporumque viciſſitudines nequeunt explere ſingulorum vota, ſic prorsùs, ut homo in eis reperiat quæ arguat, & adhuc habeat ob quod indignabundus de cœlo terrâque conqueratur. Propterea ſi Vir perfectus agat de ejus magnitudine, neceſſariò fatebitur, orbem univerſum non poſſe tantæ virtutis molem capere aut ſuſtentare; ſi verò agat de ejuſdem recondità exiguitate & ſubtilitate, fatebitur item, quòd orbis totus non poſſit eam dividere aut penetrando perrumpere. Senſus eſt; nulla res adeo magna eſt, in quâ ratio non inſit; nulla item adeò exigua, quæ ratione quadam careat.

f. 8. p. 1. §. 1.

Confirmat prædicta citans Odam, quæ sic ait: Avis *Yvên* dicta volando penetrat cœlos: piscis immergitur in pelagus, id est (exponit *çù-su*) uti avium volatus ad alta cœlorum, & piscium impetus ad ima profundi fertur; ita hæc ipsa virtus & ratio ad summa pariter & ima pertingens, in maximis minimisque rebus suprà & infrà exerit sese ac manifestat.

§. 2.

Itaque ut dixi, perfecti Viri in hoc medio servando regula ducit initium ab ipsis homuncionibus & mulierculis; atque adeò eadem illa, quæ perfectorum in medio servando virtus seu regula, cùm sit universalis & omnibus ingenita, sua quoque rudimenta habet in promiscuo hominum vulgo: at verò quatenùs extendit sese illa ad suum apicem; vel, si discurramus (ut alii explicant) de illius apice; longè latèque resplendet ac manifestatur & patet in cœlo pariter & in terra.

Postquam *çù-su* explicavit quod superius dictum est, rationis regulam & ei consentaneum nunquam ab homine posse abesse, hoc idem sequentibus paragraphis ex *Confucii* dictis penitùs explanat.

p. 2. §. 1.

Confucius, ut probet omnes promiscuè ad eam, quæ homini insita est, regulam suo modo posse pertingere, explicans illud axioma, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: Sic ait: Regula rationis (quæ versatur, Ex. gr. inter Regem & subditum, inter Patrem & Filium, Maritum & Uxorem, Majores natu & Minores, denique Amicos inter) Non longè abest ab ipsomet homine; illa verò, quam homines sibi fabricant regula, & longè abesse volunt ab ipsomet homine (cujusmodi sunt exotica & ardua quædam principia, quæ modò dictis quinque hominum ordinibus haudquaquam concordant) non *potest* censeri regula & ratio.

§. 2.

Confirmat hoc à simili ex Oda petito, quæ sic ait: Cædito manubrium, cædito manubrium; hujus exemplar seu regula non longè abest; quippe in manu artificis est manubrium ipsum, quo rude lignum dolat, ut efformet aliud. *Confucius* explanans simile sic ait: Artifex manu arripit manubrium, ut securi exscindat formetque alterum simile manubrium; idem obliquè contuetur, & explorat an exactè respondeat ipsi, quod in manu est, manubrii formæ & regulæ; adhuc tamen hanc ipsam abesse longiùs existimo, quàm absit illa, quæ à cœlo homini indita est, regula, quia hæc intrinseca, extrinseca est illa; & in cædendo manubrio unum ab alio diversum est: ideo vir perfectus dum instituit hominem, non per extrinsecum quid & remotum ab homine; sed per ipsummet hominem

instituit regitque hominem, nec assimilatur cædenti manubrium qui diversum cædit ab eo quod manibus tenet: Etenim inest homini lumen idem rationis; hoc unum excitat & esse jubet pro regulâ; quo facto si id assequatur, ut his corrigatur & emendetur, tum demum acquiescit, & sistit, operosiori scilicet institutioni supersedens.

f. 9. p. 1. §. 1.

RURSUM ait: Quisquis omni cum fide & synceritate ex se metitur alios, hic utique discedit à regulâ & lege naturali non procul; seu à regulâ illâ dirigitur, quam in se ipse habet; quippe cujus primum ferè dictamen hoc est: quæ fieri sibi quis non optat, ea itidem ne faciat aliis.

§. 2.

PErfecti Viri regulæ sunt quatuor; ego verò, ait *Confucius*, necdum ex illis quatuor vel unicam servare possum. 1. Uti exigo à meo filio, ita servire patri, ego ipse nondum possum. 2. Uti exigo à meo subdito, ea cum fide servire Principi, ego nondum possum. 3. Uti exigo à meo fratre natu minore, eâ cum observantiâ servire natu majori, ego nondum possum. 4. Uti exigo à meo socio & amico, ei primas deferre, & debitis officiis antevertere, ego quidem necdum possum. Vir autem perfectus ordinarias & quotidianas has virtutes absque ullâ fictione opere exercet; in quotidianis quoque sermonibus circumspectus est; & si quid fuerit in quo deficiat adeoque non expleverit officium suum, tùm non audet non sibi vim facere ut tandem id expleat: si ei nimia suppetat verborum copia, non item audet totam effundere: adeoque severus suimet censor hoc agit, ut verba respondeant operibus, & opera respondeant verbis. Hujusmodi autem Vir perfectus quomodo non sit solidus ac stabilis? Hunc ego interim imitari conor, & ejusdem servans vestigia, longè quidem, sed tamen sequor.

f. 10. p. 1. §. 1.

DOCET hic *çù-su*, Virum perfectum sortè suâ contentum vivere. Perfectus Vir, inquit, pro ratione sui statûs, quem hic & nunc obtinet, res agit; nec cupit quidpiam ab hoc suo statu alienum.

§. 2.

SI dives est & honoratus, agit ut dives & honoratus; sic tamen ut illicitis voluptatibus & luxui non se dedat, nec arrogantiâ suâ fastuque offendat quemquam. Si pauper est & ignobilis, agit ut pauper & ignobilis; sic tamen ut nihil Viro gravi & probo indignum committat. Si extrà patriam suam sit alienigena, agit ut alienigena, seu ita gerit se ut poscit status degentis inter extraneos, sui semper similis. Si versetur in ærumnis ac laboribus, agit pro ratione

ſtatûs ærumnoſi, tenax ſemper magni propoſiti. Denique perfecto viro nullus eſt vitæ ſtatus quem ingrediatur, ubi non ſit ſui Dominus, & ſuâ ſorte contentus; adeoque ſibi ſuccedat ex ſententiâ.

§. 3.

IDem ſi conſtitutus in ſuperiori loco eſt & dignitate, non inclementer tractat inferioris ordinis homines, metum iis incutiendo, ſi autem conſtitutus eſt in inferiori loco & dignitate, non adulatur ſuperioribus favores eorum captans. In hoc totus eſt, ut perficiat ſeipſum, & non requirit quidquam ab aliis; adeoque nunquam indignatur cuiquam. Supernè, non conqueritur de cœlo quod proſpera non conferat, aut eum affligat adverſis. Infernè, non criminatur nec culpat homines; quibus adverſitatum aut defectuum ſuorum cauſam non tribuit. Nimirum ſuâ ſemper ſortè contentus nihil expetit, à ſtatu, quem obtinet, alienum.

§. 4.

IDeò perfectus Vir commoratur in planâ quadam & quietâ Regione, & æquo animo expectat unicam cœli circà ſe ordinationem: improbus è contrario præceps ambulat vias periculoſas, & per fas ac nefas quærit planè gratuitam ſibique non debitam ſortem & fœlicitatem: quam ſi obtineat, merè equidem fortuitò obtinuiſſe cenſendus eſt.

p. 2. §. 1.

COncludit *çù-su* verbis *Confucii* mentem ſuam. *Confucius* ait: Sagittarius habet quamdam ſimilitudinem cum viro perfecto: ille ſi aberrat à depicto ſcopo, reflectens ad ſe exquirit erroris cauſam non ab aliâ quàm à ſuâ ipſius perſonâ; ita perfectus Vir, ſi deflexerit à medii ſcopo, cauſam erroris ſibi non alteri tribuit, adeoque à ſe rationem illius exigit.

§. 2.

DOcet hic *çù-su*, quâ ratione paulatim ad medii perfectionem pervenire oporteat. Perfectorum, inquit, regula, ſeu procedendi ratio, eſt inſtar facientis iter longinquum, qui utique à loco ſibi propinquiori illud orditur. Eſt item inſtar ſubeuntis in altum, qui utique ab infimo gradu aſcenſûs ſui initium facit.

§. 3.

SEquitur hic ſimile familiare & domeſticum, quo *çù-su* dicta probat ſeu illuſtrat, primo authoritate libri Carminum, & deinde *Confucii*. Oda ſic ait: Ubi uxor tua eſt amans concordiæ, ibi familia eſt inſtar pulſantis cymbala, ſuaviſſimâ illâ domeſticæ pacis mutuæque concordiæ voluptate perfruens: Rurſùs fratres natu majores & minores ubi concordant, horum concordiæ gaudium utique diu perſeverat, dimanans perpetuò in filios & nepotes; atque ita

N

rectè ordinatur tua domestica familia, insuper exhilaratur & tua uxor, & filii, & nepotes.

§. 4.

Confucius item ait: pater ac mater familias ô quam ipsi læti ac tranquilli vivent in hac suorum inferiorum harmoniâ domesticâ! mutua quippe concordia inferiorum, Ex. gr. nurûs ac generi, fratrum natu majorum & minorum, redundat in gaudium parentum seu majorum. Atque ita verum est, in viâ virtutis ab inferioribus gradum sterni ad superiora.

f. 11 p. 1. §. 1.

Confucius, ut ostendat, ad supradictam medii virtutem adeò amplam & sublimem, constanti conatu enitendum esse, exemplum desumit à spiritibus, quorum uti vis intellectiva est excellentior, ita & in operando est efficacitas magna: sic igitur ait: Spiritibus inest operativa virtus & efficacitas; & hæc ô quàm præstans est! quàm multiplex! quàm sublimis.

Tametsi duabus vocibus, quèi xin *seu disjunctim, seu unitim sumptis varia attribuantur significata quæ in ipsorum Dictionariis videre est, hoc tamen loco rejectis aliquorum Interpretum, qui multis erroribus imbuti tum inter sese mutuò, tum secum ipsi pugnant, commentis aëriis* Colaus *Interpres noster cum aliis multis per* quèi xin *intelligit eos spiritus quorum venerationi vel opi implorandæ instituta sunt sacrificia. Favet hîc autem* Colao, *ea quæ communis est toti Imperio, vocis utriusque acceptio: favent item multi Priscorum textus & hic præcipuè, quem modò explanamus, ubi distinctè Philosophus eos & eorum operationes definit, atque ea tribuit illis, quæ nonnisi spiritibus intelligentiâ præditis tribui queant: favet denique tot ubique Templorum, tot quoque rituum & sacrificiorum, quæ dictis* quèi-xin *ab omni ævo dicata sunt communis usus. Quis enim non explodat posteriorum temporum Interpretes dum per* quèi-xin *intelligi volunt duarum qualitatum* Yn *&* Yâm, *id est frigidi & calidi seu perfecti & imperfecti naturales operationes, vel earumdem remissionem & intensionem & nihil amplius; Ecquis enim sine rubore ausit dicere meras has qualitates materiales & inanimes tot tantisque honoribus, sacrificiis atque jejuniis coli debere, ab iis exaudiri supplicum preces ac vota, & quæ ex virtute fiant approbari, damnari verò quæ cum vitio negligentiaque conjuncta sunt? Quid quod hosce spiritus incorporeos passim vocant, vestigium sui nullum relinquere humanis sensibus asserunt, rationem item loci aut mensuræ, sicut corpora, habere negant? Quamvis autem non desint qui per duas illas voces intelligi volunt unicum numen supremum eò quod in libris officiorum & alibi modo nominetur* cœli spiritus *modo* cœli terræque spiritus, *modo* supremus spiritus, *modo* spiritus, *vel* spirituum supremus Imperator, *modo* supremi Imperatoris spiritus, *plerumquè tamen hîc agi videtur de spiritibus illis seu intelli-*

gentiis quos Deus tuendis & conservandis rebus creatis seu præsides & administros constituit, quos alibi Interpres vocat Xámtí chi xîn, *id est* supremi Imperatoris clientes & subditos *qui Planetis & reliquis Astrorum, qui Elementorum nec non regionum rerumque sublunarium curam habeant : sic enim diserte* l. Xu-kim p. 1. f. 12. *de* Xún *Imperatore simul & Legislatore refertur, quod quoties lustraret Imperium* sacrificabat supremo *cœli* Imperatori, *dein ritu inferiori* litabat sex Principibus spiritibus *videlicet 4. tempestatum anni, frigoris & caloris, Solis, Lunæ, 5. Planetarum præsidibus, exinde* tamquam longiùs à se remotis litabat montium & fluminum spiritibus, *denique* litabat circumquaque diffusæ multitudini spirituum. *Quin & libro 3. Officiorum f. 67. sic habetur* : Imperatores *(qui immolanda suo tempore animalia ali jubebant per centum hoc est omnes Imperii urbes)* Mandabant populo ut nemo esset qui non omnino exereret suas vires ad honorandum magni cæli supremum Imperatorem, celebriorum *insuper* montium & majorum fluminum & quatuor regionum terræ spiritus ut pro populo flagitarent felicitatem, *sed prosequamur textum & expositionem.*

§. 2.

DOcet *Confucius* inesse spiritibus suprà memoratis vim quamdam prorsùs eximiam & ordinis superioris ; quia cùm res omnes corporeæ cadant sub sensum, soli spiritus hunc fugiunt. Verum quidem est, inquit, quod visu percipimus illos qnodammodò, quatenus in effectis suis identidem se produnt ; sed tamen reverâ non videmus. Rursùs auditu percipimus illos quodammodò dum contemplamur tot effectuum qui ab illis procedunt tam concordem discordiam & quasi harmoniam ; sed ipsos tamen non audimus ; denique adeò intimè sociantur & incorporant se se, ut ita dicam, rebus omnibus ; aut *(ut alii explicant)* exercent operationes suas circa res omnes sic, ut res non possint eos à se dimittere ; seu, nequeant consistere sine eorum directione.

§. 3.

ATque hæc est causa, cur spiritus efficiant, ut orbis homines quibus est à naturâ indita gratitudo, abstineant identidem sese præcipuè quidem à vitiis ; & ut animus sit purus ac mundus ; corpus item splendidiore habitu adornatum ; ut sic eâ quâ decet reverentiâ offerant sacrificia quò tempore dum contemplantur illam spirituum multitudinem, velut mare quoddam, omnia implentem ; ita eos venerantur ac si assisterent ipsis supernè, ita quoque reverentur ac si adstarent ipsis ad lævam & dextram.

p. 2. §. 1.

COnfucius authoritate libri *Xi-kim* dicti probat hanc illis deberi reverentiam. O da sic ait : An spiritus adveniant & appropinquent sacrificantibus, eorumque vota suscipiant, non potest facilè conjici

nedum determinari; magis ne verò determinari poterit si negligenter colantur, & in eorum obsequio homines languescant? Seu si hi qui omni cum veneratione iis sacrificant, nequeunt eorum præsentiam facilè percipere, quantò minùs percipient ii qui oscitanter ac remissè & cum tædio illos colunt?

§. 2.

HÆC spirituum tam arcana subtilitas, nec minor per effectus suos manifestatio, quamvis spiritus in se adeò occulti sint; usque adeò clara est, ut revera tamen non possint occultari; ita planè se res habet.

Quamvis pateat existentia spirituum ex ipsomet textu & mente Philosophi; juvat tamen hoc loco quid & ipse Cham-*colaus de spiritibus sentiat (utique ex mente ipsius Philosophi) ipsiusmet verbis Lectori declarare. Sic autem ait quod* sint spiritus, utique verè est hoc è ratione; *nam* perpetuo motu operantur in hoc cæli & terræ medio, & exercent pro officio suo illam beandi probos, & affligendi improbos potestatem: ideò ipsorum (*scilicet spirituum*) agilitas, & intelligentia apparet ac clarè se manifestat, & nunquam potest occultari. Revera sic est. *Mirificè favet huic Interpreti Interpres alter, paris cum Colao authoritatis; & ipse* Cham *dictus, cognomento* tûm-ço: *hic autem in vigesimâ circiter editione Commentariorum suorum in modò explanatam* Confucii *sententiam sic scribit*: *Vox illa* Chîm significat spirituum veritatem. Et sensus est: revera dantur isti spiritus. *Voces illæ*, pú cò yèn, id est manifestum est, seu celari aut negari non potest. *Sic ille.*

f. 12. p. 1. §. 1.

HIC & deinceps *çù-su*, ut explicet latitudinem ingenitæ omnibus rationis quoad usum, Avi sui verba affert de Priscorum Regum virtutibus; ac primo quidem de illustri Imperatoris *Xún* erga parentes suos obedientiâ. *Confucius* ait: *Xún* Imperatoris illius ô quàm magna fuit obedientia! Virtute fuit sanctus; quo & factum est ut tanti filii parentes ubique celebrarentur. Dignitate fuit cæli filius, id est Imperator: hæc verò dignitas ad parentes quoque certâ ratione transivit; &, si de opulentiâ agamus, obtinuit quidquid quatuor maria (*sic orbem sibi notum Sinæ declarant*) intrà se complectuntur. Has item opes in parentum cultum planè regium nec non delicias eorumdem pius profundebat. In aulis parentalibus regio de more & apparatu defunctis majoribus parentabat, quem morem filii quoque ac nepotes conservarunt: Hoc autem modo eæ tam illustris & Regia dignitas in familia ipsius diu perstitit; & à posteris vicissim tanti Avi memoria, præsertim in parentalibus officiis ac ritibus, perpetuò conservata fuit.

Non offendat, Lectorem vox Xím *seu* Sanctus; *non enim hic aliud*

(uti

(uti in lexicis videre est) significat quàm eximiè sapientem & intelligentem, *vel* gîn chi ché, *id est*, *hominis summum ad quod homo suis viribus potest pertingere.*

§. 2.

IDEO magna illius virtus, non casu, sed destinato haud dubiè consilio, obtinuit suam illam à cælo dignitatem, seu Imperii coronam, virtutis præmium: item haud dubiè obtinuit suos tam amplos census & immensas opes illas quas ambit Oceanus: haud dubiè obtinuit suum illud toto orbe tam celebratum nomen famamque tantam: haud dubiè denique obtinuit illud dulce præmium longævæ ætatis; proprium scilicet præmium filialis obedientiæ, quam paulò ante deprædicavit.

Et verò vixit Xún *Imperator annis* 100. *primùm quidem ab agro & stivâ vocatus ad Imperii per* 8. & 20. *annos societatem ab ipso* Yao *Imperatore; qui deinde moriens, cùm suum ipsius filium* Tan-chu *dictum ab administratione repulisset, non in alium quam in ipsum* Xún *Imperium resignavit: quod ab hoc inde per annos* 50. *feliciter administratum fuit: Ut planè videatur Deus Sinis etiam contulisse, quod, quicunque honorassent patrem & matrem, in lege scriptâ promiserat. Quod, ne quis putet à nobis ex uno tantum successu temerè mox affirmari, juvat referre quem fructum pietatis suæ* Vù-vâm *quoque familiæ tertiæ conditor & Imperator aliquando perceperit. Ægrotabat, uti memorant officiorum libri, hujus avus* Vâm-ki *qui Regulus tunc erat; ministravit ægrotanti* Vên-vâm *filius cum incredibili sedulitate & vigilantiâ, maximâque tenerrimi amoris & observantiæ significatione. Successu deinde temporis, cùm* Vên-vâm *quoque, primæ inter Regulos dignitatis, jam senior langueret, adfuit ei similiter* Vù-vâm *filius, & Patris erga avum pietatem imitatus, assistere ægro diu noctuque, famulari, quidquid excogitare poterat obsequii solatiique præbere, usque eò ut nec cibo se reficeret nisi cum cepisset hunc pater, neque antequam hic indormisceret, quieti somnoque traderet defessum corpus. Convalescebat hæc inter senior; & pius filius plusculum fortè somno tribuerat. Quæsivit igitur ex eo pater, num quod ei somnium nocte istâ contigisset; cui* Vú-vâm*: planè (inquit) ô Pater! & quidem ipsiusmet* Xâm-tí *species augustissima mihi per somnium oblata fuit: faciebat autem spem mihi* cæli Imperator *obtinendi novem* Lim, *id est, novem annorum decades. Tum Pater*: tu novem decades annorum nonagenarius senex aliquando numerabis: mihi centum ætatis anni parati sunt: sed age, tres meis demantur, qui tuos augeant, fili mi. *Res fuit admiratione digna, (si tamen libris Officiorum credi potest) prorsùs ut ita dictum fuerat, evênit: nam* Vên-vâm *natus annos septem & nonaginta vivere desiit;* Vù-vâm *tertio & nonagesimo ætatis suæ anno; utrumque verò superavit hujus frater*, Cheu-cum *di-*

ctus, utpote centenarius, singulari sapientiâ, & filiali quoque observantiâ commendatissimus Princeps.

§. 3.

ETenim cælum in productione rerum haud dubiè accommodat sese, & attemperat earum dispositionibus, & his conformia dat incrementa, suoque res influxu fœcundat; adeoque quas plantas invenit aptis locis atque temporibus rectè consitas benignè fovet ac vegetat humore suo & calore; quas dejectas & marcescentes reperit, eodem arefaciens calore prorsùs dissipat ac destruit. Ita etiam cælum sese accommodat naturæ & ingenio singulorum; bonos erigit atque ornat, ut patuit in hoc Principe *Xûn*; improbos verò abjicit & perire sinit..

§. 4.

ODA ait: O omnium encomiis laudandum, jubilisque extollendum virum perfectum! O quàm magnificè resplendet ejus præclara virtus! Quæ populi sunt tribuit populo, & quæ magistratibus competunt tribuit magistratibus. In omnes derivat virtutes suas, adeoque de omnibus bene meretur. Ideò nimirum amplissimos recipit census (*Imperium denotat*) à cælo: conservat ac fovet Imperium; adeóque aliis atque aliis beneficiis à cælo dimanantibus, bonisque omnibus cumulatur; & in longam posteritatem amplificatur.

§. 5.

IDEO (*concludit Philosophus*) magna virtus procul dubio obtinet à cælo Imperium.

p. 2. §. 1.

C*Onfucius* excurrens hic in laudes Regum *Vên-vâm* & *Vù-vâm* sic ait: Qui expers mœroris semper fuit (rarâ Regum felicitate) is solus fuit *Vên-vâm*: quia nimirum Regulus *Vâm-ki* fuit ei Pater, à quo tam præclarè institutus fuit; & quia Imperator *Vu-vâm* fuit ei filius, patri, avoque tam similis; quæ pater piè ac feliciter orsus fuerat, filius majori etiam cum felicitate in annos plurimos pertexuit. Fundavit enim hic tertiam familiam Imperatoriam *Cheu* dictam, quæ præ reliquis omnibus familiis diutius stetit, annis scilicet 874. triginta quinque Imperatoribus illustris.

§. 2.

IMperator *Vu-vâm* heroïcis suis virtutibus propagavit proavi sui *Tai-vâm*, & avi sui *Vâm-ki*, & patris sui *Vên-vâm* augustam stirpem. Semel dumtaxat arma militiaria induit, ut exigeret meritas pœnas de impiissimo *Cheu* tyranno (fuit hic secundæ familiæ *Xam* postremus) & hoc subacto obtinuit *Imperium* hortatu, vel impulsu potiùs octingentorum diinastarum totiusque populi; ejus autem persona ad hoc fastigium evecta nequaquam amisit acceptam à majoribus totoque orbe illustrem ac celebratam virtutum & meritorum fa-

mam. Dignitate fuit *Imperator* : At si de opulentiâ agamus, possedit quidquid quatuor maria intra se continebant: neque minor fuit illius pietas; quippe in avitis majorum aulis, iis parentabat magnificentiâ & ritu Imperatorio : quem morem filii sui ac nepotes conservarunt totâ deinceps posteritate propagante in perpetuum gloriosam memoriam Majorum suorum & prosapiæ regiæ.

De hujus illustri prosapiâ multa perhibent Annales Sinici : Siquidem ordiuntur illam ab Imperatore Hoâm-ti (*qui cœpit imperare anno ante Christum 2697.*) *perpetuâ quadraginta generationum Serie ; quarum tam nomina quàm cognomenta accuratè recensent. Porrò inter* Hoâm-ti *&* Vù-vâm *anni 1574. effluxêre : Rursùs ab hoc non tantum eadem stirps, sed & dignitas simul Imperatoria in filios ac nepotes per annos 874. propagata fuit. Ex quo conficitur, Domûs illius nobilitatem, fortè nulli Europæarum vel Asiaticarum secundam, annis 2447. sibi constitisse : primò quidem cum Regulorum & deinde cum Imperatorum titulo ac dignitate : consule tabulam genealogicam Sinicæ Monarchiæ.*

f. 13. p. 1.

HIC & deinceps ostendit *Confucius*, quomodo *Vu-vâm*, & hujus frater *Cheu-cum* & servarint ipsi, & ad posteros suos transmiserint debitum cultum & reverentiam ergà defunctos majores, servando luctûs, exequiarum, & sepulturæ, simulque officiorum ac rituum debita tempora, ordinem, & apparatum. Et hic quidem erat filialis obedientiæ apex, ob quam sibi omnem felicitatem à cælo promittebant. *Vu-vâm*, inquit *Confucius*, jam senior, octogenario major scilicet, suscepit imperium; adeoque, cùm tantùm septem annis imperarit, non potuit leges ac ritus ita stabilire ut non esset periculum ne denuò negligerentur & in oblivionem irent; quare cùm filium Imperii hæredem relinqueret, *Chîm-vam* dictum, tredecim annorum puerum, *Cheu-cum* hujus tutor simul & patruus extremam rei tantæ imposuit manum, & adimplevit Parentis sui *Vén-vâm*, & fratris sui natu majoris *Vu-vâm* virtutes ac statuta, posthumo Regulorum titulo ornans Proavum *Tái-vam*, & Avum *Vâm-kí*, vel (*ut alii exponunt*) *Cheu-cum* adimplevit *Vên-vâm* & *Vu-vam* virtutes : Nam assiduè & ipse sibi & pupillo revocabat in memoriam familias Regias, virtutesque Proavi *Tái-vam*, & Avi *Vam-ki* Regulorum; numerando per mille & amplius annos perillustris familiæ seriem à *çu can* usque ad ipsum *Héu-cie*, qui familiæ Princeps & caput fuit, & filius quarti Monarchiæ Imperatoris, *Tí-co* dicti, ex prima Reginâ *Kiam yvén* dictâ : Erat autem *Tí-co* nepos secundi Imperatoris cui *Xaò-haó* nomen : Porrò *Xaò-haó* filius erat celebris illius *Hoâm tí* flavi Imperatoris ex matre *Luîj-çù* dictâ. Itaque solemniùs augustiusque parentabat defunctis majoribus juxta *Imperatorum* ritus, impertiens eos sua ipsius dignitate; qui ritus deinde abiit in

uſum apud omnes Reges & Imperatores Sinarum; ut quiſque ſcilicet ſuâ ipſius dignitate impertiret Majores ſuos defunctos, quamvis hi illam non habuiſſent in vitâ. Hi itaque erga Majores ritus propagati ſunt ad *Regulos* & ad *Magnates* Imperii, *Tá-fu* dictos, uſque ad literatos; ac tandem ad privatos homines: omnes enim juxta ſuum quiſque ſtatum, & ordinem quem obtinebant, in hoc officiorum genere procedebant. Atque adeò ſi Pater fuiſſet unus ex *Magnatibus* ſeu Magiſtratibus Regni, & filius eſſet dumtaxat literatus, ſepeliebat hic Patrem cùm ritibus *Magnati* debitis; ipſe verò ei parentabat pro ſuo literati aut Doctoris gradu: Contrà, ſi Pater fuiſſet literatus, filius autem eſſet ex *Magnatibus*, tum filius ſepeliebat patrem ut literatum, ſeu ritu literatorum, parentabat autem ut *Magnati*, eamdem cum ſuâ dignitatem Patri licet mortuo impertiens honoris causâ. Utriuſque ritûs rationem hanc afferunt; quia dignitas Patris ſequitur mortuum uſque ad ſepulchrum; at verò quæ ei fiunt parentalia, ſive quæ offeruntur munera pertinent ad redditus & facultates, ſeu ad ſtatum viventis filii; qui ſi pauper pauperis more, ſi Rex Regis more Parentibus ſuis parentabat. Quod verò ad luctum pertinet: unius anni luctus (*quem declarant, non atri, ſed albi coloris veſtitu funebri*) in morte fratrum aut patrui, tantùm pertingebat ab infimâ plebe uſque ad *Magnates*. In obitu autem Patris, aut Matris, *triennii* luctus pertingebat ad ipſum uſque *Imperatorem*: Et in hoc Patris ac Matris triennali luctu non habebatur diſtinctio nobilis ab ignobili, ſed una eademque erat omnium ratio: quia quæ parentes promeriti ſunt de filiis, & quæ filii viciſſim debent parentibus, ſunt in omnibus paria, & eodem pretio æſtimanda.

Triennalis hic luctus ideò ſervabatur, quia proles totidem annis lactari ſolet, ac gremio Parentum foveri. Maritus trimeſtri tantùm ſpatio defunctam Uxorem lugebat; at verò defunctum Maritum lugebat Uxor per triennium; & hæc quidem conſuetudo hodieque toto Imperio ſervatur à Sinenſibus.

p. 2. §. 1.

APplaudit obedientiæ modò deſcriptæ *Confucius* dicens: Imperatoris *Vu-vam*, & ejus fratris *Cheu-cum* horum ô quam latè propagata eſt obedientia.

Juvat hic paucis exponere, cujuſmodi fuerit politicæ gentis hujus, publicæ pacis & quietis admodùm ſtudioſæ, de hac virtute ratiocinatio. Sic ergò diſſerebant: Si Rex amet & colat parentes ſuos, non poterit his non dare operam ut & ſubditi ad ſuum Regis exemplum colant quoque & ament parentes ſuos; quiſquis enim virtutem amat, eam nulli non ineſſe deſiderat, tunc quidem maximè quando ipſius intereſt virtutem ineſſe aliis; intereſt autem Regis; fruſtrà quippe Rex ſperat ſubditos parituros eſſe ſibi,

qui

qui parentibus parere detrectant. Sed hoc ut suaviùs feliciùsque Rex perficiat, non poterit non præ se ferre benevolentiam paternæ similem ergà omnes; adeòque erit illi procul dubio curæ ne quemquam suorum tractet inclementiùs: Libenter enim hunc sequimur & imitamur à quo putamus nos diligi; quod si hoc assequatur, ut suo Regis exemplo omnes Parentibus suis obediant, jam ei quoque omnes tanquam communi populorum Parenti morem gerent; sic ut in ipso quidem pareant justitiæ, in illis autem obsequantur naturæ. Nunc autem cùm à cœlo coronæ & Imperia nobis veniant; siquidem subditi Regis sui mandatis pareant, multò magis cœlo ipsi velut omnium supremo parenti obtemperabunt: cœlum verò nequaquam præmio suo fraudabit virtutem tantam: hinc ergò alia ex aliis bona largè manabunt: pax & concordia vigebunt; atque potenti florentique Imperio summi pariter infimique sub Principe suo, veluti fratres in opulentâ rectèque institutâ domo sub suo patre-familias, quietam jucundamque vitam agent. Ex hac sapienti Priscorum ratiocinatione Auctor facilè intelliget, quàm consentanea rectæ rationi, & quam remota ab omni impietate fuerint Sinarum dictamina politica.

§. 2.

PRosequitur *Confucius*: Hi namque obedientissimi Principes *Vû-vâm* & *Cheu-cum* præclarè valuerunt prosequi majorum suorum voluntatem: insuper præclarè valuerunt enarrare atque amplificare majorum suorum illustria facinora ad æternam posterorum memoriam & imitationem.

§. 3.

ILLI autem Vere & Autumno (nec minus tempore Brumali & Æstivo) adornabant suorum avitas aulas: aptè disponebant ab iis relicta antiqua vasa & instrumenta, cujusmodi erant purpureus *ensis*, seu ensis cum vaginâ suâ purpureâ; cœlestis Sphæra: in fluvio *Hoam hô* conspecta mappa à *Fo hi* descripta; stemmata Gentilitia, & gemmis adornata insignia ejus, quâ functi erant, dignitatis; conditorum Imperii magna documenta tabulis exarata. Item exponebant aureas eorum togas ac vestes, quibus vestiebant adornabantque Avorum tumbas sepulchrales: denique offerebant illius temporis Edulia, seu ea quæ præsens illius anni tempestas subministrabat, quæ ab ipso Imperatore honoris causâ, & in beneficiorum à majoribus acceptorum memoriam offerebantur.

f. 14. p. 1. §. 1.

COnveniebant Filii ac Nepotes in aulas suas gentilitias & parentales, & in his quidem aulis determinatus erat ritus: *quapropter* servabatur inter illos ordo tàm assistentium ad lævam, quàm assistentium ad dexteram: item servabatur ordo dignitatis, *quapropter* & fiebat distinctio nobilium & ignobilium: rursùs servabatur ordo officiorum; *quapropter* erat discrimen Sapientiorum; seli-

gebantur enim è multis ii qui ſapientiâ & virtute cæteros vincebant, ut ſuo illo munere ritè fungerentur. Deinde verò cùm omnes cujuſcunque familiæ peractis jam ritibus ſe mutuo invitarent ad vina & epulas; tum inferioris ordinis, ſeu ætatis, Ex. gr. minores natu miniſtrabant vina natu majoribus ob reverentiam his debitam; quo fiebat ut officiorum ſolemnitas quadantenus perveniret etiam ad inferiores & ignobiliores. Finitis hiſce communibus epulis, diſcedebant omnes qui erant alterius familiæ; & ſolùm epulabantur ejuſdem familiæ, ſeu nominis, conſanguinei; hi autem non ordine dignitatis, ſed canitiei, id eſt, ætatis, conſidebant; *adeoque* ſolùm ordo ac ratio dentium, (*ſeu ætatis*) habebatur, ſenioribus Principem locum obtinentibus.

§. 2.

DEnique dicti duo Principes *Vu vam* ſcilicet & *Cheu cum*, conſtanter deceſſorum veſtigiis inſiſtentes proſequebantur ſuorum dignitatem, quam in vitâ tenuerant, aut certè quæ mortuis acceſſerat: atque ita cum in avitis Aulis, tabellas *Paî Quéi* dictas, ſeu Avorum ſtemmata exponerent, eas pro ordine cujuſque dignitati debito diſponebant: item exercebant eorum, majorum inquam, ritus; canebantque eorum muſicam, ad quam choreas agebant juxtà ordinem dignitatis; ea venerabantur quæ ipſi olim majores in pretio & honore habuerant: ea amabant item, quæ ipſi dilexerant; ſcilicet poſteros, ſubditos, populum, &c. Denique ſerviebant modò mortuis ſicut ſervierant viventibus: Rursùm ſerviebant olim mortuis eo modo ac ſi ſervirent iiſdem ſalvis adhuc & ſuperſtitibus: Atque hic ſcilicet erat obedientiæ apex.

Ex plurimis & clariſſimis textibus Sinicis probari poteſt legitimum prædicti axiomatis ſenſum eſſe quod eadem intentione & formali motivo Sinenſes naturalem pietatem & politicum obſequium erga defunctos exerceant, ſicuti erga eoſdem adhuc ſuperſtites exercebant, ex quibus & ex infrà dicendis prudens Lector facilè deducet, hos ritus circà defunctos fuiſſe merè civiles, inſtitutos dumtaxat in honorem & obſequium Parentum, etiam poſt mortem non intermittendum; nam ſi quid illic divinum agnoviſſent, cur diceret Confucius, *Priſcos ſervire ſolitos defunctis, uti iiſdem ſerviebant viventibus? Niſi fortè quis dicat, filios parentibus etiamnum vivis detuliſſe honores divinos; quod apud Sinas inauditum eſt. Certè qui gentis hujus politicum regimen in priſcis ejuſdem monumentis expreſſum attentius examinârit, erit, quod ſuſpiciat inventum illud tam ſuave continuandæ gratitudinis & obſervantiæ à filiis & nepotibus, quoad vivunt, ergà defunctos majores ſuos: Etenim hoc exemplo moventur admonenturque filii ad obedientiam vivis parentibus præſtandam, quam vident ab iiſdem erga mortuos progenitores tam piè conſtanterque præſtari. Præſtantur autem vivis hæc officia longè operoſiùs illo in primis*

die qui parentum natalis est, & anni Principium : planè diceres Numen aliquod adorari, tam singularis observantiæ reverentiæque significatio quâ prostrati in terram liberi patrem suum matremque juxta sedes suas tunc consistentes adorabundi venerantur : Appensis hinc inde majorum suorum ad prosapiæ suæ ostentationem imaginibus cum titulis quoque & instrumentis dignitatis aut præfecturæ si quam fortè viventes obtinuerant, qui apparatus appositâ quoque bellariorum mensâ in aulâ hospitum adornatur primis anni calendis quando salutandi gratiâ præfecti aliique eò conveniunt honoremque & reverentiam primum exhibent ejus, quem invisunt, majoribus vitâ functis, cui mox reciprocam reverentiam cum actione gratiarum herus exhibet. Sed hæc alibi copiosè discussa sunt, nunc ad textum revertamur.

p. 2. §. 1.

CONFUCIUS volens innuere, *Vu-vam* & *Cheu-cum* fratres pulcherrimam gubernandi rationem assecutos esse, dicit, quod is qui Cælo in primis, ac dein progenitoribus suis debitum pietatis officium persolverit, cum omni felicitate Imperium sit administraturus. *Kiao*, erat id quod Cœlo, adeoque in rotundo colle offerebatur : *Xé* verò, erat id quod terræ, offerebatur, adeoque in loco palustri & quadrato (quod opinarentur terram esse quadratam) Ab his admodùm diversa erant parentalia, quæ majoribus offerebantur, per duas voces *Tí Cham* hîc denotata *Tí*, erat id quod semel intrà quinquennium solemniori cum ritu Majoribus suis offerebat Imperator : *Cham*, erant quæ per quatuor anni tempora iisdem obibant parentalia. Sic igitur *Confucius* ait : Sacrificiorum cæli & terræ ritus & officia erant id, quo colebant dumtaxat cæli ac terræ supremum Imperatorem, qui duabus litteris *Xám tí* aptè admodùm ac literaliter significatur. Regiæ majorum aulæ ritus & officia, erant id, quo posteri Reges debita persolvebant honoris obsequia suis defunctis majoribus. Qui ergò clarè intellexerit, & expleverit sacrificiorum *Kiao xé* ritus supremo cæli terræque Imperatori debitos : qui item probè noverit *Tí cham* rationes, & ritè persolverit officia majoribus debita, nonne profectò tàm facilè ei erit regnum rectè moderari, quàm est suæ manûs palmam aspicere?

Hic locus illustris est ad probandum ex Confucii *sententiâ unum esse primum principium ; nam cum dixisset esse duo sacrificia, cæli & terræ, non dixit, ad serviendum cœlo & terræ, nec ad serviendum cæli & terræ distinctis numinibus, sed ad serviendum superno seu supremo Imperatori qui est Deus, quamvis* Chuhi *commentator Atheopoliticus perperam dicat deesse numen terræ, & brevitatis causâ in textu omitti ; quod commentum eruditè refutat P. Matthæus Riccius aliique Doctores Christiani. Verum hunc locum adeò illustrem aliosque hujusmodi afferemus cùm alibi quid*

nomine cœli & Xám-tí prisci Sinenses intellexerint, fusius disputabimus.

§. 2.

REgni *Lù* Rex, *Ngai cum* dictus, quæsivit ex *Confucio* de regimine, seu de rectâ gubernandi ratione.

§. 3.

C*Onfucius* hic & in seq. respondet: Principum *Ven-vam* & *Vu-vam* regimen ac recta gubernandi ratio non est longè quærenda, fusè refertur in tabulis ligneis, & cannis palustribus (harum cortex pro papyro ipsis erat) similes viri, & illius temporis Principes, si modo existerent, seu, si Reges nunc similes illis essent virtute & sapientiâ, mox ipsorum præclarum regimen etiam resurgeret: quia verò similes viri jam interierunt, jam & eorum regimen simul interiit. Legum enim priscarum meræ tabulæ sunt veluti currus sine Aurigâ.

f. 15. p. 2. §. 1.

HOminum virtus, seu Regis simul & subditorum unita mens ac virtus, expeditum reddit regimen, id est, promptam facilemque reddit rectam gubernationem; quemadmodum terræ benè cultæ virtus productiva accelerat incrementa plantarum. Ejusmodi itaque regimen est instar fuviatilium cannarum, quæ ad fluenta consitæ citò feliciterque præ reliquis plantis excrescunt.

§. 2.

ENimverò optima administrandi ratio (ut erat illa Regum *Ven-vam*, & *Vu-vam*) pendet ab hominibus, quibus à Rege hoc munùs creditur; seligere verò hos homines pendet à bonâ compositione & normâ personæ regiæ, quæ exemplar reliquorum sit oportet: compositio autem personæ Regiæ pendet à rationis regulâ illâ universali, per quam queat discernere bonum à malo, ut hoc rejiciat, illud seligat, & unicuique quod suum est cum fide & æquitate tribuat: Perficitur verò dicta regula per solidam illam animi virtutem & amorem pietatemque universalem erga omnes *Gîn* dictam.

§. 3.

ILLE autem amor & pietas universalis, non est quid extrinsecum homini, sed est ipsemet homo, seu, hominis naturæ proprium quid atque innatum, dictans omnes amandos esse; atque adeò amare, hominis est; attamen præ cæteris amare parentes, est ejus præcipuum ac primarium munus, à quo deinde ad reliquos amandos gradum facit. Ex hoc item amore oritur justitia illa distributiva, quæ est ipsamet convenientia; atque adeò justum esse, æquitatatis est, & quamvis ea in hoc sita sit, ut unicuique quod suum est tribui velit, tamen præ reliquis colere sapientes & probos, hos

promovendo

promovendo ad dignitates & munia publica, eſt hujus quidem juſtitiæ præcipuum munus. Hoc in amandis parentibus & magis aut minùs propinquis diſcrimen, & in colendis iis, qui magis aut minus ſapientes ac probi ſunt ordo, ab officiorum harmonicâ quadam ratione ſeu ſymmetriâ naſcitur; ſecundùm quam ſymmetriam, utpote commenſuratam cum cœli ratione, res omnes diriguntur. Agit nimirum hoc loco Philoſophus de communi quadam, ſed merè humanâ charitate, *Gîn* dictâ, quæ ad totius generis hominum conciliationem & conſociationem colendam tuendamque ſpectat; cujus adeò nexu vinculoque mortales pro ſuo cujuſque gradu & conditione vel arctiùs vel laxiùs inter ſe mutuò vinciuntur.

p. 2. §. 1.

PRo hujus loci explanatione, cùm neque cum antecedentibus neque cum conſequentibus cohæreat, remittit Interpres Lectorem infrà f. 18. p. 2. §. 3.

§. 2.

CUM igitur recta gubernatio pendeat à Viris ſapientibus; ſeligere autem Sapientes ſpectet ad virtutem perſonæ Regiæ; ideò ante omnia perfectus Rex omnino non poteſt non rectè excolere propriam perſonam. Primò per rationis normam univerſalem & amorem ergà omnes; ex quo ſcilicet reliqua pendent. Quod ſi ſeriò meditetur excolere perſonam propriam per dictum illum amorem univerſalem, quandoquidem inter homines primum locum obtineant parentes, non poterit non ſervire parentibus, & hos præ aliis amare. Cùm verò ille ipſe amor, ſeu virtus à parentibus dimanet ad reliquos homines (eſt enim amor univerſalis) ſi Rex ſeriò hoc meditetur ut ſerviat parentibus, non poterit tandem non cognoſcere reliquos homines, & hos inter, qui aliis virtute ſapientiâque præcellunt, ut hos ſibi & Regno ſeligat adminiſtros. Quod ſi ſedulò meditetur cognoſcere homines, fieri non poterit ut non habeat perſpectum Cœlum. Vel, Cœli rationem omnibus inditam; quæ ſcilicet dictat, excolendam virtutibus perſonam, colendos parentes, honorandos probos ac ſapientes, venerandum denique Cœlum, à quo indita eſt homini recta ratio; quæ eſt virtutum omnium Principium ac radix.

§. 3.

DEclarat hîc *Confucius*, quinque univerſalium Regularum praxim dependere à tribus virtutibus Cardinalibus: harum autem virtutum efficacitatem pendere ab unica animi ſoliditate ac veritate. Totius (inquit) orbis univerſales & obviæ Regulæ ſeu viæ ſunt quinque: Ea verò quibus practicè exercentur illæ ſunt tria. Quinque Regulæ ſunt videlicet, 1. Regem inter & ſubditum juſtitia: 2. Parentes inter & filios amor: 3, Maritum inter & uxorem

debita à reliquis diſtinctio, ſeu fides conjugalis: 4. Fratres majores natu inter & minores ſubordinatio: 5. Denique mutua quæ amicos inter ſunt concordiæ ac conſuetudinis officia. Hæ quinque ſunt orbis hujus generales viæ ac regulæ. At verò prudentia in diſcernendo bonum à malo; amor quidam univerſalis ergà omnes; & fortitudo in proſecutione boni & fugâ odioque mali, tria hæc ſunt orbis generales ſeu Cardinales virtutes, per quas perfici debent quinque Regulæ: Id verò, quo exercentur tres iſtæ virtutes eſt unum quid; ſeria nimirùm & vera cordis ſoliditas, veritas, & rectitudo; nam ſi ex ficto & fallaci corde dictarum virtutum una procedat, ea profectò non erit virtus cenſenda, ſed vitium.

f. 16. p. 1.

SIVE quis naſcatur (inquit *Confucius*) Sciens, id eſt, ſi quis inſtructus fuerit ingenio tam celeri & perſpicaci à naturâ, ut abſque Magiſtro per ſe prædictas regulas intelligat; ſive quis, brevi & moderato uſus ſtudio, illas diſcendo ſciat; ſive quis diuturno ſtudio & cum improbo labore eaſdem ſciat; ubi hi pertigerunt ad ipſam ſcientiam, ſeu prudentiæ virtutem, una eſt tandem eademque in omnibus, tametſi alii citiùs, alii tardius eam ſint aſſecuti. Rursùs inter homines ſive quis ſortitus animam bonam ſponte & quietè veluti naturaliter operetur; ſive quis ob lucrum ſeu utilitatem virtutis & cupiditatem quamdam operetur; ſive quis nactus indolem minùs facilem violentè operetur ut tandem aſſequatur virtutem amoris univerſalis; tametſi, inquam, in operis exercitio aliis ſit facilitas quædam aliis labor & difficultas, tamen ubi omnes jam pertigerunt ad ipſius exercitii terminum, & complementum operis in quo demùm ipſa ſe quoque prodit fortitudo, hoc ipſum in omnibus unum quid idemque erit opus.

p. 2. §. 1.

COnfucius, ut oſtendat, omnes, ſi modò velint, poſſe ſic proficere ut tandem propè abſint à dictis virtutibus, prudentiâ ſcilicet, amore & fortitudine, ait: quamvis rudis ſit quiſpiam, ſi tamen amet ardeatque diſcere, nec fatigetur in ſtudio virtutis, jam is appropinquat ad prudentiam: ſi quis amore privato ſui ipſius adhuc quidem implicitus, tamen nitatur rectè operari, jam is appropinquat ad amorem illum univerſalem ergà omnes; ſi quis denique ita eſt conſtitutus animo, ut conſtanter norit verecundari, & erubeſcere cùm turpia & illicita proponuntur, jam is appropinquat ad fortitudinem.

§. 2.

SI igitur benè noſti hæc tria, jam probè noſti id quo rectè excolitur perſona propria: ſi noſti id quo excolitur propria perſona, jam noſti id quo regas alios homines, jam etiam ex eadem

norma nosti id quo regas orbis Regna: cum eadem sit ratio & lex in omnibus, quæ in uno; ex quo fit, ut perfectio suæ unius regiæ personæ sit perfectionis reliquorum fundamentum & norma.

f. 17. p. 1.

C*Onfucius*, secundum ea quæ dicta sunt, Regem instituens sic ait: Quicunque moderatur orbis Regna habeat has novem regulas, & præcepta vulgaria quidem, sed observatu necessaria: Videlicet, 1. Excolat virtutibus se ipsum: 2. Colat sapientes & probos viros: 3. Observet & amet parentes: 4. Honoret & in pretio habeat præstantiores ministros & præcipuum Magistratum gerentes: 5. Accommodet sese ad voluntatem reliquorum Ministrorum, seu Præfectorum minorum; quos ut membra sua autumet: 6. Filiorum instar diligat populum ac vulgus promiscuum, congaudendo gaudenti, condolendo dolenti: 7. Accersat plurimos omnis generis artifices ad commune Regni emolumentum: 8. Benignè ac comiter excipiat & protegat è longinquo advenas & adventantes hospites: 9. Denique amanter ac impensè foveat & cordi habeat Imperii Regulos & Dynastas, quo fiat, ut concilietur eorum ergà Regem & amor & fides.

p. 2. §. 1.

SI igitur Rex novem prædictas regulas observet, plurima equidem toti Regno emolumenta consequentur: Nam si excolat virtutibus seipsum, mox lex & Regulæ illæ universales Regis exemplo vigebunt: Si colat sapientes, adeoque horum multo usu consilioque utatur, jam non hæsitabit perplexus in negotiis suscipiendis & perficiendis: si observet & amet parentes, jam & inter reliquos consanguineos, ex. gr. patruos, fratres majores natu, & minores non erunt querelæ aut simultates; sed concors amor in bonum totius familiæ conspirans: si veneretur & in pretio habeat præcipuos ministros, jam non caligabit, nec erit anxius trepidusque in Regni sui administratione tametsi fortè discrimen aliquod ingruerit; aderunt enim atque opitulabuntur Principi suo spectatæ virtutis invictique roboris viri, non consilio tantùm, sed manu quoque prompti: Si gregales Magistratus, sese iis accommodans, veluti corporis sui membra autumet, jam & hi, & qui erunt ordinis superioris præfecti reddent obsequia sua impensiùs cumulatiùsque & universi correspondebunt Regi cum omni fide & sinceritate: Si filiorum instar amet populum, tunc populus animabitur atque excitabitur vicissim ad redamandum tam beneficum sibi parentem: Si famâ tanti Regis accersiti adveniant plurimi cujuscunque generis artifices, tunc & divitiarum ad utendum, & rerum ad communes usus necessariarum affatim erit: Si benignè excipiat è longinquis regionibus adventantes advenas, mox circumjacentium quatuor

terrarum populi ultrò ad ipſum ſe conferent, & gaudebunt ſubeſſe tam humano & benigno Principi : Si impensè diligat ac foveat Regulos, hos viciſſim habebit ſui amantes ſibique devinctos, adeoque auctus ipſe tantis opibus, tantâque potentiâ, jam toto orbe formidabilis erit.

§. 2.

Confucius enumeratis fructibus, qui ex novem prædictis Regulis naſcuntur, tradit hîc modum, quo eædem ad praxim reducantur, dicens : Si Rex à vitiis abſtineat, ſit purus & immaculatus interiùs, & exteriùs gravi & ſe digno cultu induatur; ſi illicita & quæ repugnant rationi non attingat, hæc nimirum ea ſunt quibus Regia excolitur perſona : Si procul repellat à ſe detractores, & procul abſit à venereis; ſi vilipendat opes ac facultates, & magnipendat virtutem, hæc ea ſunt quibus animantur & excitantur ad imitationem ſapientes virtutum ſectatores : Si in pretio habeat ac veneretur & foveat ſuorum parentum dignitatem, ſuo Regio cenſu augeat eorum privatos redditus, eadem amans & odio habens quæ illi amant aut oderunt, hæc ea ſunt quibus animantur reliqui ad amandos item parentes ac propinquos : Si Præfectorum inferiorum magnum numerum habeat, & qui majoribus ſubordinati ex officio minora quæque negotia adminiſtrent : hoc eſt id quo animantur ſuperioris ordinis Præfecti, ut illorum operâ induſtriâque uſi munus ſuum feliciùs exequantur : Si ſuis Rex miniſtris fidat & credat, & pro cujuſque meritis ampla conferri jubeat ſtipendia, hæc ea ſunt quibus animantur regii miniſtri ad impenſiùs ſuo Principi ſerviendum : Si tantùm congruis temporibus (non iis ſcilicet, quibus aut agri colendi ſunt, aut meſſis colligenda) occupet populum, & moderetur vectigalia, hæc ea ſunt quibus animatur populus ad amorem promptamque obedientiam : Si quotidie examinet, & quovis menſe per ſe ipſe exploret an operariorum merces & alimenta ex regiis educta horreis reſpondeant operi, hoc eſt id quo animantur opifices ad impenſiùs laborandum : Si Rex debitis officiis proſequatur abeuntes advenas, & benignè ac comiter excipiat adventantes, collaudando aliorum præclaras dotes, quando his inſtructi ſunt, utendo illis ad munia publica, & miſerando aliorum, qui fortè tenuiores ſunt, imbecillitatem, hoc eſt id quo benignè tractantur è longinquo advenæ ac peregrini: Si uſque & uſque perpetuare ſeu conſervare ſtudeat Regulorum intereuntes jam propè familias ſubſtituendo alterum ex eadem familiâ in demortui locum & dignitatem; Si inſuper ſtudeat erigere & in priſtinum ſtatum reſtituere eorumdem collabentia Regna, moderando compeſcendoque ſeditiones vel tumultus obortos, & propulſando ſiſtendoque imminentia pericula; Item ſi dum celebranda ſunt Regulorum comitia, & excipiendæ

piendæ eorumdem legationes, juxta ſtatuta dumtaxat tempora id faciat (non immutando communem in hoc praxim, ne ſit oneri Regulis) Si item lautè ac ſplendidè tractet abeuntes, & non cupidè ſed regiâ cum moderatione excipiat adventantium munera (quod erat Regum Priſcorum dictamen) hæc ea denique ſunt quibus amanter foventur clientes Imperii Reguli.

Moris erat, ut quotannis Reguli per Legatum, Tá Fu *dictum, mitterent munera ad Imperatorem; tertio item anno, ſed ampliora ditioraque & per Legatum ſuperioris quoque Ordinis* Kim *dictum; demùm quinto quolibet anno tenebantur ipſimet Reguli in comitiis Imperii ſiſtere ſe Imperatori.*

f. 18. p. 2. §. 1.

CONcludit *Confucius*: Igitur quicunque regunt orbis Regna habent quidem quas & quomodo ſervent novem dictas Regulas: Cæterum id, quo debent exercere illas, unum dumtaxat eſt: nimirùm ſeria animi ſoliditas ſeu veritas ſine ullo fuco; quæ, ſi vel in unicâ ex novem Regularum deſideretur, jam non erit recta ſed fucata & ſuperficialis tantùm virtus.

§. 2.

UT autem dictas Regulas & virtutes omnes cum dictâ illâ animi ſoliditate & veritate quis aſſequatur, hæc addit Philoſophus: Si omnes res & actiones, quæ ſpectant ad prædictas Regulas præcogitentur, & prævię conſideratæ ſolidè in animo ſtabiliantur, hoc ipſo in expedito erunt ac ſolidè ſubſiſtent: Quod ſi eas non ſolidè præmediteris, hoc ipſo corruent, & incaſſum abibunt. Sic ſi verba proferenda priùs determinaveris, ac ea tecum ipſe iterum iterumque repetens, quid, quomodo dicendum ſit, planè definiveris, hoc ipſo non ceſpitabis, nec in ſermonibus tuis hæſitabundus offendes: Si res agendas tecum ipſe priùs accuratè perpenderis, ac ſolidè quid, quâ ratione agendum ſit, ſtatueris, eo ipſo deinde non angêris nec te affliges ob ſiniſtrum eorumdem ſucceſſum: Si opus ipſum quod aggreſſurus es priùs ipſe cum animo tuo ſolidè prædeterminaveris, hoc ipſo deinde non te pigebit, nec opus cœptum langueſcet, nec tu ipſe (ſi fortè in medio curſu deficias) levitatis & inconſtantiæ notaberis: Denique ſi regula rectæ rationis priùs fixa firmaque fuerit, ſeu ſi antequam rem perficiendam ſuſcipias, diu eam præmeditatus, obfirmaveris animum dicto illo robore recti & ſinceri arbitrii, tum profectò tanta conſurget virtus & efficacitas, ut nequeat exhauriri, adeoque indeficiens tibi ejus uſus exiſtet.

§. 3.

DOctrinam modò dictam declarat Philoſophus exemplo inferiorum reſpectu ſuperiorum, ſic dicens : Qui conſtitutus eſt in inferiori dignitate, ſi non prius conciliatum ſibi habeat animum ſuperioris ſui & in ſupremâ dignitate conſtituti, nequit fieri ut populus ab eo rectè ac pacificè gubernetur: Conciliationis autem animi apud Superiores & ſupremos Magiſtratus, datur ſua quoque ratio & regula cui nititur; ut datam ſcilicet fidem ſervet amicis ſuis & æqualibus; etenim ſi non ex animo ſervet quis fidem cum amicis, nec poterit obtinere gratiam, benevolentiam & fidem apud Superiores & ſupremos Magiſtratus; hi enim non dabunt fidem fallenti, quamvis amicus & familiaris ſit qui falſus eſt: ut autem quis ſervet fidem cum amicis, datur & ſua regula & ratio quædam : Si enim non ſeriò obſecundet quis & obſequatur, adeoque fidem quodammodò fallat, parentibus, hoc ipſo nec fidem ſervabit habebitque cum ſociis & amicis: Ad obſecundandum autem parentibus datur etiam quædam ratio & regula; ſi quiſpiam nimirùm priùs in ſe oculos referens non deprehenderit ſe verè atque ex ſincero animo, ſed fictè dumtaxat & ſpecie tenùs morem iis gerere, planè cenſendus eſt non obſecundare & obſequi parentibus : Ut autem quis ſincerè & ſolidè perficiat ſeipſum, & illam recti animi integritatem obtineat, datur item certa regula & ratio, quæ conſiſtit in diſcrimine boni à malo; nam niſi quis exploratam habeat atque perſpectam rationem boni & mali, nec quis unquam ſincerè perficiet ſeipſum, & ſolidus eſſe in ſe non poterit.

Suprà) à fol. 14. p. 2. §. 2.) agit Philoſophus de rectà gubernatione ad imitationem Priſcorum Regum *Ven-vam* & *Vu-vam* : Dein affert quinque illas in hoc rerum univerſo inſitas naturæ à Cœlo Regulas, & tres virtutes veluti Cardinales, prudentiam, amorem, fortitudinem, quibus eæ perficiuntur : tum ad particularia deſcendens, novem recte regendo Imperio proprias Regulas tradit, quas omnes dicit pendere à rectâ ſui ipſius inſtitutione. Tandem concludit, quòd qui regere vult ſeſe, ac deinde populum, initium facere debet ab intrinſecâ animi ſoliditate, ſeu perfectione quadam ſublimi & veritate omnem prorsùs fictionem excludente : quæ quidem veritas & ſoliditas aliquando ſumitur pro ipſamet naturâ, homini & rebus omnibus, aliâ atque aliâ proportione & efficacitate, à Cœlo inditâ. Hæc itaque veritas & ſoliditas literâ *Chim* hic explicatur : Hanc quatuor literis Interpretes exponunt, videlicet *Chin Xe Vu Vam*, hoc eſt, *Verum, ſolidum, abſque fictione.* Nos verò veram, ſeu ſolidam perfectionem deinceps vocabimus.

f. 19. p. 1. §. 1.

UT hîc, & deinceps intelligatur mens Philosophi, dico, sic eum agere de Sancto & sapiente (quod ad lumen rationis, seu ad perfectionem & veritatem illam nativam attinet) ut quamvis asserat, huic & illi, uti & reliquis hominibus, æquâ portione infusam esse rationalem lucem, sic tamen infusa sit Sancto, ut, quia is nunquam à primâ illa integritate per obliquas & pravas animi affectiones vel minimùm deflexit, quasi serenissimo semper fruatur cœlo, in quo longè latéque nativi solis sui rationale lumen ad usus & actiones suas naturaliter & sine repugnantiâ diffundat : contrà verò sic infusa sit eadem lux & perfectio sapienti, ut, quoniam deinde advenerunt ei sua quædam impedimenta, vitia, & maculæ, quæ quasi nubila, nativi solis lumen interceperunt, opus sit non parvo conatu, studio ac labore, ut ita remotis nebilis primævæ suæ serenitati ac splendori restituatur : atque hæc vocatur *gîn táo*, id est, *hominis via ac ratio*, seu sapientum ad primævam perfectionis originem contendentium regula : prior verò vocatur *tién táo*, hoc est, *cæli ratio*, seu prima regula à cælo æqualiter omnibus indita, estque Sanctorum nunquam violata virtus.

De utrâque istâ ratione seu regulâ ferè usque ad finem hujus libri agitur, ut patebit legenti : de utrâque item hîc agens *Confucius*, ait : verâ solidâque perfectione dotatum esse cælestis quædam est ratio omnibus indita ; at verò post hujus jacturam ad recuperandam denuò hanc veram solidamque perfectionem contendere, seu per conatum ad eam quam amisit integritatem redire, humana quædam via & ratio est. Quod spectat ad verâ solidâque perfectione dotatum ; quia talis profectò à cælo proficiscitur, ipse quidem ex parte sua non sibi vim inferens sine ullo passionum conflictu agit, & tamen sine negotio attingit scopum & finem ; non ratiocinatur, & tamen rem assequitur ; cum magnâ denique tranquillitate absque ullâ commotione rationem sequitur & attingit virtutem ; atque hoc *Sanctorum* est. Quod autem spectat ad eum qui per conatum ad veram solidamque perfectionem contendit, quia ab ipsomet homine pendet, qui cum labore eam assequi conatur, opus est ut seriè priùs secum ipse meditetur, & examinet singula ; quo facto deinde seligit sibi bonum, & hoc selecto dein fortiter manu tenet ac conservat ; atque ea sapientium virorum, præ modò dictâ longè inferioris ordinis, via & ratio.

p. 2. §. 1.

UT autem quis sibi queat seligere bonum, ac tenaciter deinde retinere, observet quinque Regulas oportet. 1. Ut rerum omnium rationes, causas, & congruentias non obiter & carptim, sed plenè latéque perdiscat ; qui enim assequi conatur solidam perfe-

ctionem multa ſeriò perdiſcat neceſſe eſt. 2. Quia verò in iis quæ didicit, erunt fortè quæ necdum ita novit quin dubia quædam ſuboriri poſſint, oportet ut præmaturè diſcutiat quærenda, examinans ſingula, & conſulens de his viros ſapientes & rerum peritos. 3. Quamvis explorata videatur habere omnia, quia tamen pronum eſt aut exceſſu aut defectu quopiam peccare, neceſſarium deinde erit, ut non oſcitanter, ſed ſollicitè, attentè, ac ſtudiosè ſecum ipſe iterum iterumque ratiocinando meditetur atque expendat ſingula. 4. Oportet inſuper ut non confusè, ſed clarè diſtinguat res inter ſe, bonum à malo, verùm à falſo maturè dijudicans. 5. Quibus denique ſic perfectis, neceſſe eſt, ut non ſictè, ſed ſolidè ac conſtanter operetur; ſeu res, de quibus apud animum ſuum priùs ipſe ſtatuerit, totis viribus exequatur.

§. 2.

PRoſequitur *Confucius*: ſunt qui nolunt diſcere, quia diſcendo non proficiunt, nec illicò aſſequi poſſunt quod volunt, at ſi diſcant, non tamen, donec ſciant, deſiſtant à ſtudio: ſunt qui nolunt interrogare, quia interrogantes ob tarditatem ingenii non ſtatim capiunt reſponſa, at ſi interrogent, non tamen, niſi intelligant, ab interrogando deſiſtant: ſunt qui nolunt ratiocinando meditari, quia quod meditantur non facilè aſſequuntur, at ſi quidem ratiocinentur, non tamen, donec aſſequantur, à cœpto deſiſtant, aut deſperent: ſunt qui nolunt argumentari & dijudicare, quia rem non uſquequaque clarè & diſtinctè percipiunt; at ſi quidem dijudicant, non tamen donec clarè omnia percipiant deſiſtant aut deſpondeant animos: ſunt qui nolunt operari, quia in operando non ſolidi & conſtantes ſunt, at ſi operantur, non tamen deſiſtant à cœpto jam opere, donec totâ contentione compleatur: etenim ſi alii primâ & unicâ vice feliciter poſſunt aliquid aſſequi, tu ipſe ſaltem, ſi non unicâ vice unove conatu, centeſimo ſanè aliquid efficies: ſi alii decimâ vice quidpiam poſſunt, tu milleſimâ ſaltem vice ſpera te conſecuturum.

f. 20. p. 1.

SI quis igitur hoc reverà impetrare poſſit abs ſe, ut ſine intermiſſione ſaltem conetur ſervare, ſeu agere juxtà, dictas quinque regulas, quamvis ipſe rudis fuerit & ab arte ac naturâ parùm juvari ſe ſentiat, tandem tamen evadet clarè intelligens; & quamvis ſit modò mollior & imbecillior, tandem aliquando fortis evadet in exercitio virtutum. Hactenùs *Confucius*.

p. 2.

COncludit *çù sù* verba & doctrinam avi ſui dicens: Se ipſo, id eſt, ſine operosâ contentione vel conatu, verè ſolidéque perfectum eſſe, ſimulque rerum omnium intelligentem; dicitur natura

tura

tura, ſeu connaturalis virtus à cœlo infuſa : Rursùs ſeipſum prævio conatu & ſtudio illuminare & reddere intelligentem, ac deinde in verâ virtute ſeu perfectione ſolidare, dicitur inſtitutio (vel, ut alii explicant; ab illâ verâ ſolidâque perfectione claram & perfectam rerum omnium intelligentiam habere, hoc eſt quod dicitur natura, ſeu nativa quædam virtus & perfectio à Cœlo mortalibus indita; hæc eſt *Tien Taó*, ſeu Sanctorum virtus, quæ nihil unquam labis ac vitii paſſa velut in Olympi quodam vertice conſtituta quaqua verſum ad omnia ſummâ cum facilitate quaſi deſcendit: at verò ab ea clarâ & perfectâ rerum intelligentiâ, quæ ſcilicet diuturno ſtudio ac labore parta fuit, aſcendere ad primævam illam & veram perfectionem, ſeu nativam virtutem prout à cœlo primùm indita fuit, hoc dicitur inſtitutio, ſeu diſciplina virtutum non infuſa, ſed acquiſita; & hæc eſt *Gîn Taó*, ſeu ſapientum virtus, non ſine labore ſcilicet eluctantium in altum Olympi verticem, in quo primùm à Cœlo conſtituti erant ideò quiſquis nativa perfectione dotatus eſt, ſeu Sanctus, eo ipſo eſt clarè intelligens omnia, ſeu ſapiens; & quiſquis labore & conatu rerum claram intelligentiam ſibi comparavit, mox etiam poterit facili negotio ſolidè perfectus eſſe, & in pari gradu cum ipſo Sancto.

Hîc deinceps exponit çù-su *Avi ſui & Magiſtri doctrinam de ſolidâ veritate, & quæ cum hac conjuncta ſit ſupremâ quadam ſanctitate, quam licet Interpretes gentiles (aliquibus exceptis) homini attribuant; eam tamen adeò ſublimem facit Philoſophus, ut reverà nonniſi ſupremæ veritati ac ſanctitati tribui poſſe videatur. Nam cùm aſſerit, ſummè veram eſſe, & hanc dumtaxat poſſe intelligendo exhaurire ſuammet omniumque rerum naturam, præſcire futura, eſſe rerum principium & finem, ampliſſimam, ſubtiliſſimam, perpetuam, & abſque termino, eſſe quid ſine motu, movens ac producens, contegens, ſuſtinens, & perficiens omnia; eſſe quid unicum, ſummè ſanctum, ſummè intelligens, inviſibile, &c. ut in textu infrà patebit; quid aliud innuere voluit, quam ſupremum aliquod Numen, perfectiſſimamque mentem? Hujus notitiam ſi nos* Confucio *ejuſque diſcipulis concedimus, quid obſecro novi dicimus, cum eam ipſam tam multis Ethnicorum conceſſerint, primùm quidem ipſemet Apoſtolus, deinde ſancti Patres, ad extremum tot ac tanti Doctores atque Theologi, & ipſis barbaris Nationibus ipſe eloquentiæ Princeps Ethnicus? Quid? Quod hi dum demonſtrare conantur exiſtentiam Dei rationibus moralibus; non parùm roboris demonſtrationi ſuæ petant ex ipſo illo gentium omnium & ſapientum conſenſu, qui utique in falſum conſtanter adeò conſpirare nequeant.*

f. 21. p. 1.

Itaque ait *çù-su*, quamvis quæ à Cœlo homini indita eſt natura, rationalis quidem ſit ſpectata radice ſuâ, & ſolidum quid, verum, & ſine fictione, tamen quia per vitioſos affectionum ſuarum motus homo jam deflexit ab illâ nativæ puritatis innocentiâ ac veritate, non clarè eam cognoſcit, nec in operando aſſequi poteſt, quantum naturæ conditio & ſtatus exigit; ideò ſolùm is qui in univerſo hoc ſummè perfectus & ſanctus eſt poteſt in cognoſcendo penitùs exhaurire ſuam ipſius naturam: qui autem poteſt exhaurire ſuam naturam, hoc ipſo tam poteſt exhaurire & intelligendo & rectè inſtituendo hominum naturam, ac efficere ut redeant ad originalem ſuam puritatem à quâ deſciverunt: Quod ſi poteſt ita exhaurire hominum naturam, jam hoc ipſo etiam poterit exhaurire aliarum rerum naturas, & explere quod exigunt ſive illas gubernando, ſive conſervando, efficiendoque ut unaquæque res obtineat ſtatum naturæ ſuæ conſentaneum: Quod ſi poteſt exhaurire rerum naturas, jam etiam poterit veluti coadjuvando concurrere cum Cœlo & Terrâ ad rerum productionem & conſervationem: Quod ſi poteſt ita adjuvare cælum & terram in productione & conſervatione rerum, igitur cùm cælum ſit ſuprà, ut omnia complexu ſuo foveat ac tegat, terra ſit infrà ut omnia ſuſtentet, & ejuſmodi ſummè ſanctus in medio ſit cælum inter & terram conſtitutus, jam etiam poteſt cum cælo ac terrâ ternarium principium perficere. Et hæc quidem ſpectant ad cælitùs inditam rationem & regulam.

p. 2.

AB his, primi ſcilicet ordinis perfectis viris, qui proximi ſunt ſeu ſecundi, primùm quidem hoc agunt, ut intorqueant ſive rectificent quod curvum eſt, & non ſine labore & conſtantiâ nituntur reſtaurare nativæ bonitatis nondum amiſſæ particulam & excitare ſcintillam primævæ lucis nondum penitùs extinctæ: Quod ſi fecerint, & dictam nativæ bonitatis particulam reſtaurarint, tum & poterunt reviviſcere quodammodo, ac obtinere primum illum ſolidæ perfectionis vigorem; non aliter ferè quàm in arenti arbore & prope jam emortuâ, ſi fortè vel gemmulæ, vel ſurculi unius viridantis indicio tenues vitæ reliquias ſupereſſe intelligamus; laborem induſtriamque mox adhibemus nunc rigando, nunc aggerendo pinguiorem glebam; ad hæc, amputando ſi quæ deſperatæ curationis ſint; & cauſam denique mali vitiique fortiter tollendo, id tandem efficimus, ut arbori toti priſtinus vigor ac vita reſtituatur. Ubi igitur aſſecuti fuerint ſolidam perfectionem, mox illa ipſa ſeſe prodet: Ubi ſe ſe prodiderit, mox illuceſcet magis magiſque Solis naſcentis inſtar: Ubi illuxerit, mox veluti Sol in meridie lucis radios latè diffundet: Ubi ita irradiaverit, eo ipſo motum faciet animorum:

Vir enim ſolidâ perfectione prædi tus ſuis virtutum radiis ſuâque virtutum famâ hominum animos perſtringat neceſſe eſt: Ubi motum fecerit & commotionem animorum, jam morum mutationem ſine ſenſu inducet: nam exemplo ſuo ad bonum ſe propenſum reddi ſentiet, etſi neſciat unde ſibi hoc accidat: Ubi morum mutationem induxerit, eo ipſo felix univerſorum converſio conſequetur. Solùm is in hoc univerſo qui ſummè perfectus & ſanctus eſt efficere poteſt hanc converſionem. Hujus quoque ſecundi ordinis viri, cùm tandem pervenerint ad ſolidam perfectionem, tum etiam ſuarum virtutum famâ poterunt adeò ſublimem animorum converſionem efficere, & hoc modo una cum cælo & terrâ concurrere ad harmonicum illum orbis univerſi concentum.

f. 22. p. 1.

QUoniam homines paſſim habent animum quadam pravarum affectionum veluti caligine offuſum, nequeunt clarè cognoſcere rationem omnem, quandoque nec diſcernere ea quæ ante oculos verſantur, quantò minùs ea quæ ab oculis ſunt remotiſſima, ut ſunt futura? At verò) inquit *çù su*) ſummè perfecti ac ſancti virtus ea eſt, ut poſſit prævië ſcire futura: Cùm Regia Familia proximè eſt erigenda, procul dubio paſſim dantur fauſta quædam prognoſtica: Regiæ item Familiæ cum imminet occaſus, indubiè item dantur infauſta quædam prognoſtica, quæ & manifeſtantur in herbâ *Xi* dictâ & in teſtudine *Quei* dictâ (*ſupra hanc cremebant aliqui dictam herbam, & ex maculis, ſeu coloribus, qui tum fortè apparebant, conjiciebant futura*) & prævio motu ſeu horrore quodam metuque futurorum percelluntur quatuor membra, ſeu totum corpus humanum. At ſummè perfectus, ſi quando fortè calamitas, aut felicitas proxime inſtat, non attendens ad ejuſmodi ſigna, in probis procul dubio prænoſcit præſentitque iſtam, id eſt, felicitatem; in improbis, haud dubiè prænoſcit illam, id eſt calamitatem: ideòque ſummè perfectus cum tam ſubtilis & perſpicax ſit, eſt inſtar ſpiritûs omnia undequaque penetrantis; quorſum igitur eget hujuſmodi auguriis & prognoſticis?

Quod ad ſortes attinet, atque alias ſuperſtitioſæ antiquitatis obſervationes, Chinam quoque videtur olìm contaminaſſe labes iſta, quæ illis temporibus generi humano propè toti communis fuit. Hoc quidem certum Priſcis etiam Sinis ſuas fuiſſe ſortes, ſua fuiſſe auguria; atque ex his de fauſto rerum ſucceſſu ſolitos ominari: Non ignorabant Sinenſes cœlo cum terrâ magnam prorsùs affinitatem eſſe nexumque arctiſſimum; ſicut ambæ res partium ſint inſtar, ad unius, quod totum ſit, conſtitutionem: in quo cùm pars longè nobilior, & quæ alteri dominatur, cœlum ſit; hinc fieri ut vigor omnis ac virtus à cœlo in terram, & ipſos qui verſamur in terra mortales, perenni quodam fluxu velut à ſuo capite in ſubjecta membra

dimanet. Verùm cùm talis esset cœlestis ille fluxus & efficacitas ut creberrimè sensum fugeret, neque aliter ferè quàm per effecta sua proderet se se; tametsi non deessent ipsis Astrologi sui (iudiciarii) quos velut Interpretes arcanorum cœlestium identidem, quamvis exiguo sanè operæ pretio, consulebant; omninò tamen sibi persuaserunt, in terris quoque nonnulla existere, quæ propriam quamdam, ac præcipuam cum cœlo conjunctionem, & quasi sympathiam haberent; quorum scilicet indicio de futuris rebus & arcanis cœlorum influxibus certiores fieri possent. Sicuti in humano corpore videmus usu venire, ut affectionem capitis pedes, quamvis omnium remotissimi, primi tamen non rarò persentiscant. Hujusmodi ergo sympaticam virtutem, testudini in primis putabant inesse; tum quia hæc viva quædam (ut aiebant) imago erat cœli ac terræ, cum hanc ipsam terram (quam quadratam esse statuebant) inferiore corporis sui parte, quæ item quadrata est, testudo referat; cœlorum verò convexa dorso suo; nec non variis striis, ac lineamentis, quibus variegatum tergus habet, cœlestes Planetarum domos circulosque depingat; tum etiam quòd existimarent, ex brutis animantibus nullum aliud testudine vivacius reperiri, quippe quæ mille annos eoque ampliùs, ex ipsorum sententiâ, superaret.

Herbæ Xi *dictæ ratio planè similis erat: excrescebat hæc (ut ipsi quidem scribunt) ad novem cubitorum magnitudinem, & cæterarum herbarum victrix, arboribus ipsis æquabatur: credebatur etiam mille annis vegeta persistere; hinc mirificum illius pretium, quòd arcanâ cœlestique vi pollere crederetur.*

Usum porrò utriusque rei hujusmodi fuisse narrant, herbam Xi *juxtà, aut etiam suprà* Quêi *seu testudinis dorsum statuebant; mox admovebant ignem; hunc ubi dicta herba conceperat, diligenter observabant quis inde quantusque fulgor, & qui colores promicarent: Rursùm quis motus ac nisus ipsius testudinis: qui item colores in variegato conchæ dorso se manifestarent: & si quidem tales erant, quales exigere præsens anni tempestas, ex. gr. verna, videbatur; benè scilicet ac feliciter ominabantur, sin aliter, mox augurabantur instare sinistri quidpiam. Non aliter ferè quàm si Medicus Sinensis ex indicio pulsuum brumales inesse humano corpori affectiones æstivo tempore persentiscat, latere virus aliquod, & morbum imminere non dubitanter affirmat: Similiter etiam ut cùm quis insperato corporis motu, vel symptomate corripitur, angi solet ac timere: quod ipsum in hoc quoque textu Philosophus indicavit.*

Ut autem cognoscamus in quem potissimùm finem, quibusve in rebus Prisci dictas observationes adhibuerint, plurimum lucis nobis afferet quod in Xu-kim *lib. 1. fol. 29. commemoratur. Constituerat* Xún *Imperator Imperium per manus tradere clienti suo,* Yu *dicto (fuit hic Familiæ* Hiá *primæ Familiarum Imperialium Fundator ac Princeps) Propter ingentia Viri merita quando is maximas eluviones aquarum per annos plurimos jam stagnantium non minùs industriè quàm feliciter in mare derivavit.*

At

At Yu *seriò scilicet recusat oblatam dignitatem; alios esse complures, quorum merita multò sint suis majora; horum uni deferri posse Imperium: quem si designare difficile videretur, consuli sortes posse, & verò in re quæ tanti foret momenti omninò debere. Ad hæc* Xún *Imperator:*

Quotiescunque, inquit, nobis offertur dubia res, & explicatu difficilis, sortes utique consulimus: verumtamen priusquàm illæ consulantur, ego quidem rem, de qua deliberandum est, mihi ipsi ob oculos pono; maturè admodùm quid illa commodi, quid incommodi trahat, & horum quid cuique præponderet expendo: Prudentiorum quoque sententias exquiro sollicitus: quibus auditis, tum verò statuo mecum ipse quid facto sit opus: exinde magnam testudinem adhiberi jubeo, & sortes mitti: verùm nunc ego priùs hoc constitui & decrevi, ut in Imperii curâ tu mihi succedas; neque est quisquam omnium quos consului, qui non mirificè probet sententiam meam, & cùm hanc fama jam vulgârit, nonne tu ipse vides quantum populi totius studium, qui plausus existant? Favent igitur procul dubio, favent ipsimet Spiritus sententiæ nostræ; ecquod enim aliud ipsorum votum sit, quàm votum multitudinis totius? cui ergo dubium esse possit quin à sortibus non alia, quàm in qua nos ipsi sumus, sententia sit extitura? Ergò supervacaneum profectò sit illas denuò consulere, quando jam constat, nobiscum vota populi totius, ipsosque adeo spiritus conspirare. Hæc Imperator.

Quæ juxtà sensum Cham *colai exposita, certè non parùm lucis, uti modò dicebam, præbere nobis hîc possunt; fit enim perspicuum, nequaquam sic usos fuisse sortibus, ut illæ, ad res suscipiendas, vel peragendas, primæ ac præcipuæ cujusdam regulæ vim obtinerent: Imò nec illæ tanti unquam fuisse videntur, ut si quid è bono Reipublicæ videretur esse, & recto justoque consentaneum, nequaquam id propter adversantes sortes, auguresve, prætermitterent. Et verò nonne docet hoc ipso loco Philosophus, divinationibus hujuscemodi non opus esse sanctitati, propterea quòd quisquis eâ præditus fuerit, citrà divinationes omnes & occulta perspicere, & de futuris etiam conjicere prudenter possit? Quid? Quod omninò credibile est Augures istos ac Vates, si quidem jam cognoverunt de Principis atque Optimatum sententiâ ac voluntate, plerumque huic obsecundare solitos, atque ad hanc vel invitas pertrahere testudines suas, communi scilicet Astrologorum quorumdam vitio, qui dum horscopos suorum Principum erigunt, fausta ferè omnia, plurimos vitæ annos, nova opum & Regnorum incrementa credulis vaticinari, an mentiri? solent.*

Noster autem Confucius, *tametsi observationibus istis parùm fidei, vel omninò nihil ipse daret, imò eas contemneret etiam ac damnaret (uti infrà constabit) non potuit tamen non illarum mentionem aliquam facere, tum hîc, tum in libro* Ye-kim*: propterea quod (uti* Cham kem *pruden-*

ter observat) imperante Familia Cheu *, sub cujus occasum Philosophus vivebat, observationes istæ in usu essent. Usum porrò toto receptum Imperio, & ab antiquitate suâ non mediocriter commendatum, ipse privatus cùm esset, certè quidem Regiæ dignitatis expers, si palàm damnare, si abrogare instituisset, operam lusisset utique nec aliquod hujus pretium operæ præter invidiam turbati nequidquam Imperii retulisset.*

Sed hæc sufficiant: Atque eò dicta sint, non ut velimus divinationes istas defendere & Priscos Sinas prorsus purgare; sed ut Lectori constet, nihil hîc fortasse quod magnopere damnari possit præter ignorantiam, quam & nos utique damnamus inveniri. Nunc institutam Sinici Textûs explanationem prosequamur.

p. 2. §. 1.

VEra solidaque perfectio est suimet ipsius perfectio. Id est, se ipsâ perficitur: aut per se ipsam perfecta est, & non per aliquid à se distinctum: Et regula est sui ipsius regula; ad quam sic exiguntur, & diriguntur res aliæ, ut ipsa per aliam non dirigatur.

§. 2.

HÆC vera solidaque ratio, sive perfectio, est rerum omnium finis & principium. Si desit rebus hæc vera solidaque ratio, sive perfectio, non erunt res. Pari modo in moralibus actio illa quæ veritate caret, non virtus, sed umbra virtutis ac superficies quædam censenda est. Exempli gratiâ, si filius ex vero & sincero animo non obediat, non est censendus obediens; nec subditus fidelis si Regi cum fide & veritate non serviat: Hac de causa sapiens & probus vir veram hanc solidamque perfectionem æstimat maximi.

§. 3.

VERE perfectus non hoc tantùm agit, ut seipso perficiat sese, & deinde hîc sistit: sed prætereà perficit etiam res alias. Perficere seipsum, amoris est tendentis primùm in sui ipsius perfectionem: perficere alia, prudentiæ est seu providentiæ, & hæ quidem nativæ virtutes sunt: at verò unà simul unire & colligare has duas virtutes applicando eas externis, seu rebus aliis & internis, seu sibi ipsi: hoc quidem rectissimæ regulæ est: easdem prætereà virtutes suis temporibus & circumstantiis exercere, convenientiæ est. Videlicet ut ita perfectissimus consurgat in hoc universo rerum concentus, & res omnes finem naturæ suæ consentaneum consequantur.

f. 23. p. 2. §. 1.

PRopterea igitur qui summè perfectus & sanctus est nunquam consistit ac cessat; sed continenter & absque interruptione operatur.

§. 2.

SI nunquam cessat, ergò ejus virtus intrinsecus semper perdurat: quod si semper perdurat, ergò nequit diù latere, sed per effectus & actiones suas ultrò se prodat & foris appareat necesse est.

§. 3.

SI foràs per effectus se prodit, ergò latè longèque diffundetur per incrementa virtutum suarum: si latè ac longè diffunditur, ergò amplè & profundè, adversante nullo, dilatabitur magis magisque amplitudine illâ virtutis, & famâ operationum suarum: Si tam amplè ac profundè dilatatur, ergò ornatu tantarum virtutum sublimior omnibus assurget, & cunctis clarus ac conspicuus, universoque orbi solis instar refulgens: adeoque ad fructuosum rerum omnium concentum sive harmonicam conservationem unà cum Cœlo & terrâ conspiret necesse est.

§. 2.

ETenim quia per incrementa tot tantarumque virtutum adeò amplus est, & illâ amplitudine potentiæ operationum suarum adeò profundus est, ideò brachio virtutis suæ telluris instar sustentat res omnes, dum tribuit cuique quod congruit: & quia tam sublimis est tàmque conspicuus & clarus, ideò operationum suarum splendore, veluti cœlum, collustrat ac protegit res omnes: Quia denique virtus illius adeò ubique latè diffusa, adeò perdurans est, ideò perficit res omnes: quia denique virtus illius adeò perdurans est, ideò perficit res omnes. Ex quo consequitur, ut cuncta perfectè gaudeant consentaneo naturæ suæ statu.

p. 2. §. 1.

OB illam suam amplitudinem & profunditatem æquiparatur terræ; ob sublimitatem verò & claritatem æquiparatur cœlo; cum quibus ternarium perficit principium. Quob verò attinet ad latitudinem suam, durationemque, absque termino est & absque mensurâ.

§. 2.

HAC ratione talis ac tantus cum sit non priùs exhibet sese atque ostentat, ac tum deinde manifestus fit; non priùs hortando movet, ac tum deinde conversionem efficit; non priùs utitur quodam virium molimine ad faciendum quidpiam, ac tum deinde perficit, vel ut alii explicant; cùm igitur tanta sit ejus virtus, tametsi non ostentet sese, neque spectandum offerat; tamen per effectus suos manifestatur; adeoque in hoc cum occultâ terræ virtute concordat: non movetur; & tamen movet, atque efficit conversiones; seu non videtur movere quidpiam cum exteriori quodam sonitu & clangore, & tamen suavi quadam tranquillitate, &

absque violentiâ conversiones rerum efficit & animorum; adeóque cum cœlo tacitis motibus & influentiis agente concordat: denique nil fit; & tamen facit: vel, non videtur quidpiam magnopere agere; & tamen semper agit, ac perficit omnia.

§. 3.

SUprà docuit *çu-su* summè veri & sancti virtutem unà cum cœlo & terrâ ad omnia pariter conspirare; hîc verò delabitur ad ostendendum, illam cœli terræque in effectis producendis efficacitatem ab uno dumtaxat, eoque primo Principio, pendere quemadmodum & viri sancti perfectio omnis pendet ab unica animi perfectione & solidâ cordis veritate. sic igitur ait: Cœli, terræque ratio, seu virtus productiva & conservativa, quamvis magna, potest tamen unico verbo comprehendi & exhauriri. Veritate scilicet aut soliditate, & hæc quidem in efficiendis rebus non est quid duplex; sed unicum quid & simplex; & tamen ejusdem modus & ratio in procreandis rebus inscrutabilis est.

Ad hujus loci clariorem notitiam, placet hîc attexere verba ipsa, quibus doctissimus Interpres Cham, Tum, ço *hunc eundem locum explanat; non quidem ejusdem prorsùs cum Colao sententiæ; sed quæ à veritate tamen nec ipsa aberret. Sic enim ait:* Equidem si non habemus perspectam cœli terræque rationem, quomodo possumus perspectam habere summam veritatem? Cœli enim terræque operationes sunt inexhaustæ, *seu quodammodo infinitæ.* Si tamen scrutemur, *&* inspiciamus *illius qui* horum *(cœli scilicet ac terræ)* propriæ originis Dominus *&* Autor *est* rationem maximè præcisam maximèque in compendio exhauriri *equidem* poterit *&* *comprehendi* unico verbo (*quo verbo* Chí Chîm *scilicet, id est* summi veri, *vel summæ veritatis, ut disertissimè ipsemet* Cham *Colaus Interpres explicat* Tò unico verbo) *Cæterum* cœlum *&* terra (*prosequitur* Cham tum ço) tametsi producant res; ipsa *tamen* reverà etiam sunt intra *hanc principii* rationem *contenta* una res. *Id est, continentur etiam ipsa intra numerum & prædicamentum rerum productarum; hoc enim est quod in textu dicitur* Kî Quêi Ve Yè, *hoc est* ipsa *etiam* sunt res. *Verumtamen* unica hæc *primi principii ratio* summè pura *ac* simplex *est*, *&* nequaquam duo, *seu composita* ratio; & *in hac tandem* sistitur. Hoc *autem quod diximus* Pú úlh, *id est*, nequaquam duo, *nihil aliud* est, *seu significat, nisi* productivum rerum *omnium* principium *esse dumtaxat* unum, & *esse* spiritum: quia *scilicet* naturaliter & *ex propriâ virtute* procreat universa: neque scimus ille ipse (*scilicet spiritus procreans universa*) undenam prognatus sit. Sed quis *hoc* poterit cogitationibus suis ˌscrutando ˈ conjicere? *Hæc ille classicus* Confucii *Interpres*, Cham tùm ço *dictus, in caput vigesimum quintum libri* Chum-yûm *fol. 37. p. 1. in primis suis editionibus.*

§. 4.

HÆC itaque Cœli & terræ ratio ac virtus, qua possunt tot tamque miros effectus producere, lata item est, & profunda, sublimis & clara longè latèque diffusa, atque perpetua.

§. 5.

HANC cœli & terræ amplitudinem atque vim effectivam quam & in soliditate ac veritate fundat hîc per partes *çu-su* enumerat. Jam si aspicias (inquit) hoc cœlum non aliud videbitur, (si cum tota ejus amplitudine conferatur) quàm hæc lucis & fulgoris tantilla portio, sive quantitas; at verò si mente ascendas ad ejus altitudinem & splendorem quaqua versus se diffundentem, videbitur esse quid interminabile: etenim Sol, Luna, Stellæ, & tot signa cœlestia in eo, velut suspensa continentur; universæ item res ab eo comprehenduntur ac teguntur. Jam si spectes hanc quam pedibus calcas terram, collata hæc cum totius corporis mole, videbitur unius dumtaxat pugilli terrei quantitas; at si mente percurreris illius amplitudinem & profunditatem, sustentat illa maximos montes, & inter quinque celeberrimos Sinarum (*U Yo* vocant) montem *Hóa-yo* præcipuum; & tamen tantæ molis pondere non gravatur; sinu etiam suo complectitur flumina & maria, & tamen iis non à terra constrictis inundatur; denique est ea omnium rerum sublunarium firmissimum sustentaculum. Jam si hunc conspicis montem, quid obsecro (si cum rebus quas continet, quæque oculos latent, conferatur) videbitur, nisi quodammodo unius frusti lapidei tantillum, vel quantulum pugno comprehendi potest: at si studiosius eum contemplatus devenias ad ejus latitudinem, magnitudinemque videbis illico mille plantas & arbores ibidem nasci ac germinare, mille volucres & feras ibi commorari, metalla item & lapides pretiosos in ejus visceribus latentes in lucem prodire. Jam si oculos convertas ad harum aquarum congeriem, quid sanè (si conferatur cum toto quaquà patet Oceano) nisi unius cochlearis tantilla portio, seu modicum quid tibi videbitur? at si mentis oculis descenderis ad illarum inexhaustam abyssum, comperies profectò grandia cete, crocodilos, serpentes cornigeros, dracones, squammiferos sine numero pisces, & ingentes testudines in iis procreari; innumeras denique opes & divitias ex iis enasci atque emergere. Hujus loci sententia eadem est quæ suprà fol. 7. p. 2. §. 1. Hæc enim quatuor cœlum, terra, montes & mare, si in aliquâ parte exiguâ spectentur, non magna sunt, sed si ad eorum summum perveniatur immensum quid videtur, ita virtus viri divini etsi adeò exilis ac subtilis sit in tantam excrescit magnitudinem ut cum his conferri possit & eam dimetiri non possimus.

f. 24. p. 1.

COncludit *çu-su* citans Odarum librum, ubi ſic dicitur: Solius cœli virtus proh quàm altè recondita, quam perpetua & excellens eſt! ſine interruptione agit, ac nunquam ceſſat. Quaſi diceret (inquit *çu-su*) quia cœlum adeò ſolidè perfectèque, & tam conſtanter ſemper agit, ideò ſcilicet eſt cælum: nam ſi vel unum temporis momentum interrumperetur influxus, quatuor tempora jam non decurrerent æquali curſu, neque res producerentur; adeóque nec eſſet cœlum dicendum. Quomodo (proſequitur Oda comparans cœlo Regis *Vên-vâm* ſolidam ac defæcatam virtutem) quomodo non ubique manifeſta eſt *Vên* Regis virtutum puritas & ſinceritas? Quaſi diceret (addit *çu-su*) *Vên* Rex ideò videlicet fuit *Vên*, id eſt talis ac tantus heros, quia virtus in eo fuit pura & ſincera & per conſequens nunquam defecit, aut interrupta eſt adeoque cum cælo meritò comparanda.

p. 2. §. 1.

O QUAM magna & latè patens ſancti viri lex & virtus, quam ille numeris omnibus explet.

§. 2.

O QUAM in immenſum diffuſa, Oceani inſtar exundans, & omnibus rebus ſeſe inſinuans concurrit ad productionem, & conſervationem omnium rerum. Adeoque ſuâ celſitudine ac ſublimitate pertingit etiam ad ipſum cœlum.

§. 3.

ET hujus quidem legis amplitudo & ſuperabundantia ô quàm magna, ô quàm ſublimis! Rituum majorum, & Officiorum civilium trecenta capita; & rituum minorum Officiorumque ter mille capita complectitur eoque ampliùs: omnia inquam magna & parva Imperii ſtatuta ubique comprehendit.

f. 25. p. 1. §. 1.

IDcircò cùm ejuſmodi virtus ſit adeo ſublimis & obtentu difficilis, expectandum eſt quoad veniat ejuſmodi ſummè ſanctus vir; & tum demum ſperari poterit, ut adeo excellens virtus illo Duce ac Magiſtro in actum prodeat, atque ab hominibus opere perficiatur.

Quis ille ſit, de quo Philoſophus hîc loquitur, alii (ſi placet) ſtatuant: ego quidem ſicut aſſeverare non auſim, quòd hæc profatus ſit impulſu Spiritûs illius, quo movente Sibillæ quondam de Chriſto vaticinatæ ſunt; ita & negare ſic profatum eſſe haud quaquam ſanè velim. Certè conſtans inter Sinas fama eſt, Confucium *identidem dicere ſolitum* Si Fam Yeù Xím Gîn. *Hoc eſt in Occidente eſt (vel erit) Sanctus. Sinis autem Judæa Occidentalis eſt.*

§. 2.

IDEO dici solet, nisi maxima sit virtus ac sanctitas, summa quoque lex & ratio nequaquam coalescet, hoc est, summæ legis observatio nequaquam erit omnibus numeris absoluta.

§. 3.

HINC igitur virtutis studiosus in primis suspicit ac summopere colit, & conservare studet virtutem rationalem, seu lumen naturale quod à cœlo accepit; adeoque ad rectæ rationis regulam omnia accuratè examinans, seseque instituens, perducit virtutem nativam extenditque ad suam latitudinem & magnitudinem, quæ nullo deinde privati amoris vel cupiditatis vitio contrahatur; exhaurit item ac perspicit etiam subtilissima, & minutissima quæque tam perspicuè discernens singula, ut ne latum quidem unguem à verò aberret. Præterea perficit & ad apicem perducit nativam ejusdem mentis suæ virtutem ad quamdam sublimitatem & claritatem; & quidem agendo omnia juxtà regulam medii sempiterni recolit vetera, & studet scire nova. Denique stabilit & assiduè corroborat ante parta, ut augeat ac perficiat quod fas & æquum est. (Vel, ut alii explicant: virtutis studiosus colit virtutum fundamentum, quod est natura ipsa rationalis & lumen rectæ rationis; & inde progrediens, seseque instituens, juxtà illius dictamina procedere nititur: severo examine studioque utens addiscit semper, nihil unquam de hoc ardore studioque proficiendi remittens; atque ita tandem assurgit ac pervenit ad cordis amplitudinem quamdam, ita ut exhauriat etiam minutiora quæque & subtiliora: pertingit item ad sublimem quamdam claritatem & perspicacitatem mentis, & hac duce cuncta agit juxtà rectæ rationis regulam, securè incedens per regiam illam medii consentanei viam. Assuetus autem, & impensè gaudens hujusmodi studiis recolit vetera quæ didicit, & alia atque alia identidem studet scire de novo; parta conservat, & assiduè accumulat nova, ut iteratis actibus corroboret sibi quod fas & æquum est; ac insuper augeat sibi perfectam juris, & rituum civilium, ac virtutum quæ iis continentur, scientiam & praxim, atque ita summa illa à cœlo lex & ratio non poterit cum hujusmodi viri virtute non conformari & in unum coalescere.

p. 2. §. 1.

CUM igitur hujusmodi vir sapiens in hoc totus sit, ut virtutem quam in se excolit reducat ad eam cœli rationem; fit, ut quovis loco, tempore, ac statu nihil agat quod rationi non sit consentaneum. Atque hæc etiam est causa, cur vir perfectus, seu sapiens consistens in superiori loco ac dignitate non superbiat nec insolescat: consistens in inferiori loco & gradu non sit refractarius ac rebellis nec violet leges & jura passim recepta, aut nova quæ-

dam moliendo, aut ea que non ſunt in uſu & antiquata pertinaciùs tuendo. Quod ſi in Regno vigeant virtus & leges, ejus ſermo ſufficit, ut evehatur ad dignitatem, vel ipſe (quamvis hanc nequaquam ambiat) vel alius quem ipſe proponet. Si Regnum ſine virtute ac legibus ſit, ejus prudens ſilentium, & privatim cautè ſibi uni vacantis aſſidua vigilantia & taciturnitas ſufficit, ut partium neutram offendens imperturbatus ſibi vacans relinquatur, & evitet pericula ac calamitates, quibus probi quoque ſunt obnoxii in Regno perturbato. Exemplum ex Odarum libro adfert de quodam eximiæ ſapientiæ optimate *Chûm Xam Fû* dicto, de quo oda ait: Quia rectè intelligens erat, ac rerum eventuumque prudens indagator, idcirco potuit illæſam conſervare ſuam perſonam. Hoc illud eſt quod hîc ſuprà diximus addit *çu-su* (vel, ut alii explicant: Hic Odæ ſenſus idem ipſe eſt quem nos dicebamus) videlicet, virum ſolidè perfectum omni loco & ſtatu ſui ſemper ſimilem eſſe.

§. 2.

HIC *çu-su* paululùm digreſſus invehitur contrà eos, qui cùm ſint homines privati, aut violant ritus, & leges jam receptas, aut temerè moliuntur novas inſtituere. In hanc rem citat *Confucium*, qui ſic ait: Si quamvis rudis & exiguæ virtutis vir, tamen velit ſuo unius judicio uti, eoque niti, quaſi valeat magno rerum uſu magnâque vi intelligendi: Si item è vili plebe ſit quiſpiam, & tamen velit pro libitu ſibi arrogare quæ non ſunt ſui juris & fori: Rursùs ſi natus ſit in præſenti ſæculo, & ſub hujus ſæculi legibus, & tamen è contrario convertens ſe ad priſca, mordicùs tueri velit ac ſequi Priſcorum jam antiquatas leges: Si ſit qui talia agat, ego ſanè affirmo fore ut non paucæ calamitates obveniant ipſius perſonæ.

§. 3.

SI non fuerit cœli filius, ſeu Imperator, qui cum virtute conjunctam habeat auctoritatem, nemo alius (inquit *çu-su*) inſtituat ritus & urbanitatis officia; nec inducat novos curiæ uſus, aut pro libitu ſuo mutet ea quæ ad Regiæ domûs ſupellectilem, ac reliquum aulæ apparatum pertinent; nec item auſit ſuo unius arbitratu mutare quidquam rei litterariæ, aut reformare veterum librorum monumenta. Ne ſcilicet Imperii pax, quæ ſtabilitur & conſervatur per uniformem uſum rituum, litterarum, & conſuetudinum, & ea quæ per hæc fovetur concordia novitatibus ejuſmodi perturbetur; atque ita Imperium periclitetur.

Eſt prorſus admiratione dignum quod in hoc Sinarum Imperio, quod unum ſi non magnitudine ſuâ certè hominum frequentiâ univerſam Europam longè ſuperat, tanta ſit tamen, & ab omni retrò memoriâ ſemper fuerit in rebus omnibus uniformitas tam conſtanter & exactè obſervata; ut non ſolum linguæ, rituumque civilium, qui ad forum, conjugia, & diſciplinas

ciplinas

ciplinas scholasticas spectant; item sacrificiorum, vestiumque una eademque pro cujusque gradu sit ratio; sed Urbium quoque, Palatiorum, & Domorum par omninò forma; sic ut qui unam Urbem viderit, omnes hujus Imperii Urbes vidisse censeri possit: Quin eò tandem processit Priscorum Regum cura & uniformitatis studium, ut per idem ferè anni tempus placuerit toto Imperio nuptias celebrari; per eosdem ferè dies duci funera & justa defunctis fieri; atque in eum finem adeo constans ab omni ævo Kalendarii usus, rerumque per anni dies peragendarum distributio quædam instituta, & quotannis toto Imperio promulgata: Quamquam hanc temporum ad res ejusmodi peragendas observationem posterioris ætatis superstitio non parùm vitiavit, atque ad fines longè alios, quàm quos Prisci illi legum conditores spectabant perniciosè detorserit. Nimirum postquam idololatria tantam varietatem sectarum, atque opinionum, adeoque & rituum, aliarumque rerum, invexit, decessit in isto quidem genere non parùm de laudabili illa Sinarum inter se mutuò conformitate: Quæ quidem dum olim viguit, puto, Chinam hanc, non Imperii, non Provinciæ, non Urbis, sed unius Familiæ sub suo Patre-familias speciem quamdam præbuisse: Etenim & literæ, & sigilla, & tituli, pilei quoque, vestes, Ædes ac Palatia & insignia; ritus item dum sacris operabantur, fercula dum conviviis vacabant, chori saltantium, canentiumque pro majori vel minori cujusque gradu ac dignitate, nomen suum, & ordinem, & majestatem sortiebantur. Tanta porrò vigebat olim observantia proportionatæ hujus uniformitatis, ut si quem præscriptos rituum morumque limites excessisset, non is arrogantiæ solùm, sed ambitûs quoque non raro damnaretur; etsi fortè quæ unius propria sunt Regis temerè usurparet, in rebellionis quoque suspicionem & crimen vocaretur. Hinc Prisca lex illa in libro 3. Officiorum fol. 29. sic habet: quisquis fecerit turpes cantiones, aut peregrinas vestes, aut exercuerit inusitatas artes, aut inusitata instrumenta confecerit, ut ita perturbet decipiatque populum, occidatur.

f. 26. p. 1. §. 1.

MOderni hujus, sub quo degimus, Imperii *Cheu* currus (inquit *çù su*) eosdem describunt sulcos, quos olim describebant, quandoquidem similibus constet rotis: Libri autem eandem servant methodum & ductus literarum qui olim in usu erant: Morum quoque atque officiorum eadem quæ olim ratio est. Idem enim mos est majores inter & minores, summos inter & imos, & amicos inter. Quo pacto igitur rudis quispiam & privatus ausit non sequi hodiernos hos majoris momenti ritus & leges hujus Imperii, cùm hîc & nunc vigeant, & à prisca illâ integritate parùm discedant?

§. 2.

TAmetsi quispiam (inquit *çù-su*) habeat eorum (Priscorum scilicet Regum) dignitatem, si tamen careat eorumdem virtute, ne is tantum sibi tribuat, ut audeat instituere novos ritus, &

novam musicam; quia virtus est condendarum piarum legum fundamentum : Tametsi etiam quispiam habeat regias illorum virtutes, si tamen careat regiâ eorum dignitate, item nec is arroganter ausit instituere ritus & musicam : hoc enim spectat dumtaxat ad eum qui unà Sanctus sit & Imperator.

Hîc observa quod Prisci binis literis Lì Yo *concentum quemdam concordiamque rituum & musicæ significari voluerunt: nec ritunm tantum, sed etiam officiorum quæ solent homines inter se mutuo passim exercere. Et verò inest literæ* Lì *utraque vis hæc & significatio : Etenim cum probè intelligerent ipsi, ritus omnes atque officia si non à verâ animi sententiâ verâque virtute, ceu nativâ radice procederent, inutile quid, evanidum & fucatum esse, & haud quaquam posse diu vigere atque persistere; omni studio atque industriâ hoc scilicet agebant, ut illi ritus & officia suo quæque virtutum succo imbuta magis ac magis in Imperio quotidie florerent : sed cùm hîc rursus animadverterent, abhorrere quodammodo à virtute naturam nostram vitiatam; in vitia verò & illicitas voluptates ultrò ferri; quò illam cupidiùs arriperent homines, præsertim Regiæ stirpis juventus, & ii quorum tenerior ætas nullis dum vitiis depravata erat, musicam adhibuerunt, ac pulcherrima quæque virtutum documenta suavitate musices imbuta candidæ juventutis animis instillare sunt aggressi.*

Ad ritus autem, quos comitabatur, vel animabat potiùs dicta jam musica, spectabat in primis cultus ille qui cælo deferebatur, supremo inquam cœli terræque spiritui, utpote qui & procreator sit viventium omnium; & principium: hinc in lib. Ye Kim *diserte dicitur avitos Reges instituisse musicam ut eam solenni ritu offerrent supremo cæli Imperatori. Spectabat item cultus, quo prosequebantur majores jam defunctos tanquam suos progenitores; ad extremum is quem deferebant Regibus, & populi totius Magistris, ut iis quibus à cœlo demandata sit cura populi rectè instituendi, & à quibus Regnorum felix administratio proximè solet dependere.*

Officia verò potissimùm erant illa, quæ humanæ societatis maximè sunt propria, & spectant ad quinque ordines qui sunt Regem inter & subditos; Parentes inter & filios; inter fratres majores natu & minores; inter maritum & uxorem, ad extremum familiares inter seu amicos : quibus addi quoque potest discrimen & ordo, qui ob disparem conditionem plebeios inter & nobiles observari solet. Et hi quidem ritus & officia vinculorum planè sunt instar & nexuum, qui alia atque alia corporis ejusdem membra, tum inter se, tum ipsò cum capite perquàm aptè vinciunt uniuntque : unde protinus existit mutuus omnium inter se & honor & benevolentia, adeoque totiùs Imperii perennis quædam pax atque felicitas; & politici corporis admirabilis omnino firmitas, decor & venustas.

Confucius *itaque ritus istos & officia lumen esse dicebat Imperii, at-*

que ubi illa desiderarentur cœca eße confusaque omnia.

Quoniam verò quæ in hoc genere servari volebant atque exerceri, non fictè, sed ex animo, quemadmodum dicebamus, & ex verâ virtute fieri volebant atque observari, & harmonia quadam politica & morali externis interna respondere; cumque numeris ferè musicis ederetur in vulgus hæc ipsa doctrina, hinc Li Yo, *id est sua ritibus sociari musica dicebatur; & eße sua sinceri cordis, à quo ritus & officia procedebant, cum ipsis quæ foris se prodebant ritibus officiisque concordia.*

Priscorum igitur musicam instituentium cura omnis & studium, non ad privatam Principum oblectationem referebatur (uti antiquus Author Tai Su Cum *pluribus refert) sed vel maximè ad juventutis ac populi totius rectam institutionem; eratque tum aliarum virtutum, tum in primis concordiæ subditorum inter se suoque cum Principe suavis & domestica magistra. Quò illa verò plus authoritatis obtineret ac fidei non ab aliis quàm ab ipsis Imperatoribus institui poterat ac vulgari: sed inter hos quoque non cuicunque Principum fas erat rem tantam suscipere, sed iis dumtaxat qui eximiam planè virtutem cum Imperatoriâ dignitate conjunxißent. Et illa quidem quanto mox in pretio haberetur hinc potest intelligi, quod ad spectatæ virtutis Regulos deinde missa magni cujusdam muneris instar obtineret. Is autem, cui componendæ musices, & in lucem usumque publicum edendæ, necnon statis temporibus coram Principe & Optimatibus Imperii decantandæ cura demandabatur (*Ta Su Yo, *sive magnum Magistrum Musices vulgo nominabant) haud quaquam humilis aut mediocris etiam conditionis Vir erat ad Mandarinos superioris ordinis, & quidem vitæ integræ sapientiæque non vulgaris viros cura ista pertinebat.*

Usum verò musices, uti perpetuus (hinc fuit, sic & esse antiquissimum vel ex eo potest intelligi, quod Fo Hi, *primus gentis Sinicæ conditor, primus quoque fuerit musices Magister, & alter planè Orpheus gentis suæ: quippe qui rudes & agrestes homines voce fidibusque pertraxit è sylvis suis ac montibus; & suavitate cantûs illectos paulatim ad humanitatem, ac civilem vitæ societatem perduxit & promiscuam vagamque libidinem conjugiorum vinculo constrinxit. Itaque musica ipsius* Fû Laî *est dicta, propterea quod invitatrix fuisset hominum, ut ad eum sponte accederent qui tam præclarè ipsis opitularetur; sed & ipsa Sinarum lingua* 320. *circiter vocibus monosyllabis constans quid aliud videri potest quam perpetua quædam tot accentuum in singulis vocibus harmonica varietate concinnata musica? sed & aliis populi Principibus suum singulis musicæ studium suus amor fuit: Extant enim propria musicæ nomina, quæ ab Auctoribus suis Imperatorum celeberrimis unaquæque sortita fuit; & omnis quidem Sinensium ingeniis accommodata lenis est ac placida, mutuæ pacis & concordiæ blanda conciliatrix, si penultimam tamen excipias, quæ ut Auctorem habuit* Vu-Vâm *tertiæ Familiæ conditorem & bellicosum, tota sui Auctoris plena est, Martemque & arma spirat; sed hanc quoque ob causam pacifico lite-*

rarum ordini, *ipsique adeo* Confucio *non usquequaque accepta.*

§. 3.

C*Onfucius* solebat dicere : Ego quidem semper amo & cum voluptate refero Priscæ Familiæ Imperialis *Hiá* ritus; attamen exigui Regni *Kí* (hoc spectabat ad Imperium Familiæ *Hiá*) posteri quia à Majoribus degenerarunt, non sunt horum sufficiens testimonium, seu non sufficiunt, ut eos, tanquam legitimos testes integritatis dictorum rituum ac legum, sic aliis possim proponere ut fidem obtineant : adeoque quomodo eas ego unus sequi possum ? Ego item examinavi & didici Familiæ Imperialis *Yn* seu *Xam* ritus & leges, & quamvis sint etiam nunc in modico Regno *Sum* (hoc spectabat ad Imperium Familiæ *Yn*) posteri, apud quos quædam extant monumenta, quibus istæ leges continentur; quia tamen sunt multa quæ antiquata jam sunt atque obsoleta, nec desunt moderni Imperii pia statuta, & Priscis æmula; ego cur illa potiùs, quam hæc sequar? Ego denique accuratè studui præsentis Familiæ Imperatoriæ *Cheu* ritibus ac legibus cognoscendis, quæ cum sint rationi & tempori accommodatæ, iisque nunc passim omnes utantur, tametsi in quibusdam fortè differant à Priscis ritibus Familiarum *Hiá* & *Yn*, ego quidem sequar hos Familiæ *Cheu* modò imperantis ritus.

p. 2. §. 1.

SI is qui obtinet & administrat Imperium (inquit *çu su*) illa tria magni ducat momenti; illius Imperii homines ac subditi pauca peccabunt seu raro delinquent adeoque facilis & pacifica Imperii gubernatio consequetur. Hæc tria, suprà f. 25. p. 2. §. 3. commemorata, spectant ad *ritus civiles*, ad *Aulæ regimen*, & ad *examen librorum ac rem litterariam* : nam illa morum ac rituum per totum Regnum uniformitas, & par agendi norma in omnibus, plurimùm confert ad mutuam inter se & cum ipso capite concordiam, quæ est Imperii stabile fundamentum.

§. 2.

SUperiorum temporum Reges, quamvis probè statuerint leges, hæ tamen quia aut diuturnitate temporum, aut librorum corruptelâ, aut sapientum defectu, velut evanuerunt; vel certè si nondum interierint, quia tamen moderni Reges, qui eas proponunt populo servandas, ipsimet carent propriâ Regum virtute, fit ut careant etiam sufficienti testimonio apud populum; cum autem illis desit sufficiens hoc testimonium non datur fides, eos porrò quibus non datur fides, populus non sequitur. Viri autem sancti in inferiori loco seu privato constituti quamvis probè intelligant ac colant urbanitatis officia & sint dignâ Imperio virtute præditi, si eadem Priscorum pia instituta populo servanda proponant, tamen quia carent regiâ dignitate fit ut nec ipsi valeant debitâ authoritate apud

populum

populum; cùm igitur desit debita authoritas ac dignitas, his à populo non datur fides; si non datur fides, item populus non approbat nec sequitur eorum nova statuta aut consuetudines: adeoque ejus dumtaxat, qui idem & Sanctus sit & Imperator, ritus & exemplum populus sequetur.

§. 3.

IDEO perfecti Regis recta gubernandi ratio radicitùs fundatur in sua ipsius persona, quâ testatam facit virtutem suam universo populo: explorat exigitque regimen suum ad normam trium Priscorum Regum (scilicet *Yù*, *Tam* & *Vêm Vu*) & non aberrat: confert & combinat res à se gestas cum cœli terræque lege, & huic illæ non adversantur: testatam facit adeo ipsis spiritibus quantumvis reconditis virtutem suam, & nihil hæsitat, nullaque in re dubitat. Imo etiamsi post centum sæcula expectatus Sanctus advenerit, non ambigit quin eadem virtus eidem testata sit futura. Hic solum significare vult divini Regis ritus ac leges adeò esse rationi consonas ut nulli rationi cælesti vel divinæ adversentur ac nulli sint in posterum mutationi obnoxiæ. Etenim si Rex examinet reducatque ad praxim omnia trium Regum pia statuta, jam non errabit: Si item erigat instituatque leges juxta illam cœli ac terræ ordinatissimam Regulam, sanè jam nihil aget contra dictamen naturæ rationalis: Denique si ita omnia agat, ut suæ integritatis testimonium vel ab ipsismet cœli Spiritibus eamdem cœlo terrâque legem servantibus accipere queat, jam nequaquam dubius aut anxius erit; certum namque est quod quidquid ita egerit vel statuerit rectum erit: Etsi contingat ut per centum & ampliùs sæcula expectetur ac desideretur ille Sanctus, tamen, si modo dicto Rex agat, nullatenus dubio pede sed constanter perget in cœptâ viâ; nam quocunque tempore adveniat ille Sanctus, profecto non eum arguet erroris, quippe illam secutus est legem ac normam, quam ipsemet Sanctus haud dubiè approbaturus sit.

f. 27. p. 1. §. 1.

QUOD Rex virtutem suam testatam fore spiritibus non dubitet; hoc inde quidem provenit, quia ipse novit cœlum. Quod post centum etiam sæcula expectato Sancto eamdem testatam fore non ambigat; in causa est, quia ipse novit hominem, seu quod hominis est proprium, adeò videlicet rectè ageret ut integritatis suæ testimonium vel ab ipsismet cæli & terræ Spiritibus (aut ab ipsomet cæli terræque supremo Spiritu) accipere valeret; adeoque sic dirigeret omnes suas actiones juxta spirituum perfectissimè in omnibus operantium regulam, ut ne dubitaret quidem an rectè ageret necne; hoc autem est perspectum habere cœlum, seu cœli rationem quam dicti spiritus omnibus numeris explent: Rursus ita rectè in

omnibus procederet, ut quamvis contingat per centum & amplius sæcula expectatum advenire Sanctum, tamen sine ulla hæsitatione eodem tenore nunc agat, quo Sanctus ipse ageret, hoc sanè est perspectum habere hominem, seu hominis rectam legem, quam Sanctus ille, si existeret, omnibus numeris expleret.

§. 2.

HAC de causa perfectus Rex dum quidpiam aggreditur ac movet, jam hoc ipso omnibus post sæculis esse potest orbis terrarum norma & exemplar, ex quo posteri dirigantur: Si quid agit, jam hoc ipsum omnibus item sæculis esse potest orbis lex: Si quid loquitur, jam id eo ipso omnibus sæculis esse potest orbis instructio & regula; atque adeo populi, quamvis procul absentes, virtutum ejus famâ excitati, jam ad ipsum anhelant & suspensi expectant expetuntque sibi talem Principem; præsentem vero sic amant, sic eo gaudent ac fruuntur, ut nullum deinde tam chari Principis & tam piæ gubernationis vel tædium, vel etiam satietas eos capiat

§. 3.

ATque hoc est quod in libro Odarum dicitur: Si Rex ejusmodi existat illic, non est qui illum aversetur; si existat hìc, non est cui sit tædio; adeoque ubicunque tandem degat, & quocunque tempore, quasi diu noctuque, & in perpetuum deprædicabitur. Rex adeo perfectus (addit *çu-su*) nullus dum fuit qui non hoc modo, & quàm citissimè obtinuerit illustre nomen ac famam omnium laudibus celebratam per orbem universum.

p. 2. §. 1.

C*U Su* hìc in laudem *Confucii* Avi sui simul & Magistri plus æquo excurrens, & commemorans, qua ratione moderatus sit actiones suas, vitamque instituerit sic ait: *Confucius* (quem honoris gratiâ *Chumnhi* nominat) eminus, seu, quod ad Priscorum Regum tempora attinebat, honorificè commemorabat identidem Regum *Yao* & *Xun* eximias virtutes & rectam gubernandi normam; cominùs autem, seu, quod attinebat ad præsentem temporum suorum statum, sequebatur ac imitabatur ipse Reges *Vên Vâm* & *Vù-Vâm* fundatores Familiæ *Cheu*, cujus extremis ferè temporibus vivebat: Suprà, id est, si nos jam de cœlo agamus imitabatur ipse tanquam normam sibi propositam cœli tempora; hoc est, imitabatur admirabiles illas cœli vicissitudines ac motus, temporumque concordem discordiam, unde sublunarium rerum tanta vis atque varietas existit, & perpetuâ quadam serie vel nascentium vel intereuntium æquabilis & imperturbatus ordo: huic quippe ordinis in se exprimens imaginem *Confucius*, sui ipse semper similis, nec tamen idem omnibus, non cessabat alia aliis, prout exigebat cujusque conditio, sapienter ac piè impertiri. Infrà, id est, si nunc quoque terram contemplemur,

conformabat se aquæ & terræ ; quippe sicut hæc , cum unica sit moles , temperie tamen , & rerum quas gignit varietate multiplex est ac diversa , Boreales aspero gelu ac nive durans , Australes verò miti calore fovens, Orienti pandens maria, Occidentem verò nemorosis ditans montibus & vallibus fœcundans ; sic etiam Magister noster cùm versaretur in Regnis *Lù*, *Súm*, *çî*, *çù* olim dictis, mores ac ritus cujusque Regni solerter odoratus , omnes studiosè observabat, & admirabili quadam dexteritate maximè contraria pugnantiaque hominum ingenia tractare sic noverat , ut tamen semper sui similis idemque, sine intermissione bene quidem de omnibus, sed de Rep. optimè mereretur.

§. 2.

HIC *çu-su* prosequitur laudes *Confucii* non sine hyperbole fuit (inquit) similis cælo &, terræ & hæc quidem prout nihil non continet ac sustentat; illud verò prout nihil non complexu suo tegit & ambit : similis fuit item quatuor temporibus succeſsivè & ordine æquato procedentibus, similis fuit Soli & Lunæ alternis vicibus succeſsivè illuminantibus omnia: Ita etenin & vir Sanctus nihil non complectitur ac fovet largo sinu suæ pietatis, & cives & alienigenas constringit amplæ charitatis suæ brachiis ; nihil non fortitudine suâ prudentiâque sustentat ; & denique splendore sapientiæ suæ ad omnes atque omnia nullo non loco & tempore pertingit.

§. 3.

QUÆ à cælo foventur ac teguntur, & à terrâ sustentantur universæ res, unà omnes procreantur, & tamen non sibi mutuò nocent aut impedimento sunt : Succeſsivi Astrorum motus, quibus constituuntur ac dividuntur anni tempestates, Sol inquam & Luna Principes Astrorum & Magistri temporum æquabiliter, ut videmus, in orbes suos succeſsivè procedunt ac circumaguntur aſsiduè , & diei noctisque discrimen efficiunt , & tamen non sunt sibi mutuò contraria. Causa igitur, ob quam in tanta tot rerum viciſsitudine ac varietate, nulla sit tamen perturbatio & pugna, hæc est , quod in rem quamlibet à cælo veluti derivata sit tenuis quædam ac limitata virtus pro suâ cujusque rei exigentiâ ; quæ vis ac virtus , fluenti instar aſsiduè emanantis perenni alveo rigat universa. Quod autem in hoc universo res tam diversæ simul procreentur, & tam uniformiter agant, nec sese mutuo impediant, hoc demùm tribui debet magnæ & illimitatæ cuidam virtuti , quæ velut omnium fons & radix pro cujuſlibet rei facultate & exigentiâ tam longè latèque omnibus se indesinenter communicat ; & ita efficit ac corroborat rerum procreationes , ut nihil unquam desideretur. Patet igitur cœlum & terram ideo esse tantæ magnitudinis.

Interpres noster hic vim textui inferre videtur, dum visibili huic cælo

virtutem tribuit illimitatam. Attamen Interpres alius Cham Tùm ço *dictus, hunc eumdem locum explanans, & nullam vim textui inferens sic ait:* Illæ cælum terram*que* inter, *seu* volatilia, *seu* natatilia, *seu* quadrupedia, *seu* germinantia, omnia magno numero procreantur; & ubi procreata jam fuerint, *alia* evadunt magna, *alia* evadunt parva, quælibet *juxta* veram naturam *suam*, nec *se* mutuo impediunt. *Sic* quatuor *anni* tempestatum, Solis *item ac* Lunæ periodi singulæ *stato* gyro *perpetuò* circumaguntur; & frigus *ac* æstas, dies *item ac* nox *tam ordinatè procedunt, ut* abeunte uno alterum *identidem* succedat, nec *sibi* mutuo adversentur. Jam verò quandoquidem *ita* singula conservantur, *ut se mutuo* non destruant singula; *ita* operantur moventurque *ut sibi invicem* non adversentur; *hæc utique* omnia inferioris *cujusdam* virtutis participata *quædam sunt* ratio, *& velut* inferioris ac subordinati *cujusdam* dominii portio. Igitur omnes res perenni quodam fluxu *& serie* se manifestant: quatuor anni tempora perenni cursu incedunt non secus ac *minora* fluenta *è majori alveo* emanant *& pluribus ceu* brachiis derivata rivisque divisa *perpetuo fluunt*, & nunquam exhausta deficiunt. Sed utique inter hæc sit *alicujus* Domini *ac* Gubernatoris maxima *& suprema quædam* virtus *necesse est*; *quæ* gubernet in illo priori, *quo* nulla-dum res, nulla dum *rerum* ratio *extitit*; ut *scilicet* regat ordinetque rerum omnium origines, moderetur ac velut manu teneat motuum *cursuumque omnium* axem seu cardinem; componat *item* discordiarum *in tanta rerum diversitate* principia; *& denique* dissolvat seu resecet corruptionum *quarumcunque* enascentia germina. *Atque ita* consummatâ completâque hac conversionum origine *in suprema illa virtute, seu causâ primâ*, tum deinde minor *illa seu subordinata causarum secundarum* virtus nunquam exhaurietur. *Atque* hoc *scilicet* est propter quod cælum *ac* terra *adeo* evadant magna, omninò *inquam est*, propter hanc *quam* suprema virtus exercet gubernationem ac imperium, &c. *Ita* Cham tûm ço *modò citatus, fol. 46. pag. 2. in primis suis editionibus.*

f. 28. p. 1. §. 1.

HIC, & seq. *çu-su* iterum iterumque commemorat, & commendat summè Sancti virtutes. Solùm (inquit) in orbe universo summè Sanctus & perfectus est qui queat omnia percipere & clarè intelligere, penetrare ac comprehendere; adeoque sufficiens est, ut ex culmine suæ virtutis descendat ad gubernandum hæc inferiora omnia. Si virtutes contemplemur, ejus animi magnitudo & amplissima liberalitas, affabilitas, benignitas ac mansuetudo sufficiunt ad habendam capacitatem quæ admittat & paterno sinu foveat ac complectatur universos: ejus activitas, celsitudo, robur, & invicta constantia in tuendâ justitiâ sufficiunt ut omnia manu teneat conservetque: ejus item pura illa simplicitas, seriusque animi candor, prudens

dens item moderatio & mentis æquabilitas; ejus denique rectitudo & integritas à quavis vel minimâ pravitate aliena, sufficiunt ut apud omnes obtineat honorem & venerationem. Ingentia illa decora & ornamenta, atque horum mirabilis quædam temperies & concordia quæ res moderatur in pondere & mensurâ; ad hæc minimarum etiam rerum exacta investigatio & dilucida discussio ad subtilissima quæque & recondita sese extendens, sufficiunt, ut rectè distinguens inter bonum & malum, habeat quod sine periculo erroris omnia discernat atque dijudicet.

§. 2.

TAnto igitur virtutum comitatu, tantisque ornamentis ac præsidiis instructus, amplus admodùm est atque diffusus, placidus & profundus, atque rerum omnium fons & origo quædam: adeoque suis temporibus, cùm scilicet ratio & bonum universi id postulat, sese prodit exeritque; alioqui suâ se involvens virtute, seque uno contentus sibique sufficiens, placidissimæ quietis otio perfruitur.

p. 2. §. 1.

AMplus, inquam, est atque diffusus veluti cœlum ipsum; & idem placidus ac profundus est, tamque secretus ab oculis nostris veluti aquarum abyssus: Quod si tantâ sanctitate præditus ob commune emolumentum quandoque foras se prodat, jam ex universo populo nullus erit qui non eum veneretur; si quid profatur, jam è populo nullus erit qui verbis ejus, ut ab oraculo profectis, non det fidem; si quid agat ac moliatur, jam è populo nullus erit qui non faveat illius conatibus, qui acta non probet, iisque lætus ac gratulabundus non applaudat.

§. 2.

ATque hac de causa summè Sancti fama & nomen Oceani prorsùs instar exundabit ac diffundetur per medium Sinarum Regnum, & hinc multò longiùs dimanans pertinget ad barbaros Australes & Boreales: naves & currus quocunque terrarum pertingunt; humana industria ac vires quocunque penetrant; cælum quidquid tegit; tellus quidquid sustinet; Sol & Luna quidquid suis radiis collustrant; pruina & ros quocunque locorum decidunt; ad extremum quicunque habent in venis sanguinem, vitamque hanc, & communem aërem respirant, non possunt non venerari ut Regem & amare ut Patrem communem hujusmodi Sanctum. Atque ideò suprà dicebam, eum æquiparari cœlo. Vel arctissimam quamdam societatem habere cum ipso cœlo.

f. 29. p. 1. §. 1.

SOlus ille qui in hoc universo summè perfectus & Sanctus est, ejusmodi est, ut queat ordiri, & contexere terrarum orbis magnum ordinem & rationem; qui item possit erigere universi hujus magnum fundamentum; qui denique possit perspectas habere quæ sunt à cælo & terra procreationes & conservationes rerum. Hujusmodi igitur summè Sanctus, cum talis ac tantus sit, quo tandem modo fieri potest, ut sit res ulla in toto universo cui innitatur aut inhæreat aut à qua dependere, & juvari priùs debeat, ut deinde operetur.

§. 2.

SUmmè benevolus & beneficus est ejusmodi Sancti amor ac pietas quæ se se extendit ad Mundi hujus magnum ordinem; placida item ac profunda perfectionum ejus abyssus quæ valet erigere universi hujus magnum illud fundamentum: quàm latissimè patet & extenditur ejus cœlum, ex quo tot in orbe conversiones rerum perpetuâ quadam & uniformi serie promanant.

p. 2. §. 1.

ÇV-su, postquam quæ potuit attulit in laudem summè Sancti, ut significet imparem se esse tantæ perfectioni declarandæ, concludit, solum Sanctum de Sancto pro dignitate loqui posse, quippe qui solus intelligat quid quantumque sit esse Sanctum. Sanè (inquit) nisi quispiam sit reverà magno & perspicaci ingenio, sit Sanctus, inquam, & eâ cælitùs sapientiâ ac prudentiâ præditus, ut altè penetret omnem cœli virtutem, hunc modò dictum Sanctum ecquis tandem alius poterit cognoscere, aut verbis exprimere? solus igitur summè Sanctus exhaurire potest summè Sancti virtutem, tam ipse intelligendo, quàm aliis deinde enunciando. Verbo: nemo Sanctum probè novit nisi Sanctus.

§. 2.

HActenùs egit *çu-su* de summè Sancti perfectione: jam redit ad explicandum viri perfecti & verè solidi virtutem, de qua in initio libri hujus: Quæ utique debet excludere omnem simulationem, hypocrysim, & cupiditatem gloriæ exterioris; ut ita paulatim gradum faciat ad viri Sancti virtutem. In eam rem carmen citat de matrona pulcherrimâ cui magnam addebat gratiam pretiosissimas vestes quasi aliâ superinductâ, velle contegere Oda sic ait: si quis induatur veste divite ac variegata cui superinduat vulgarem penulam, hoc ipso declarat quòd oderit haud dubiè ejusmodi ornatûs ostentationem ac splendorem exteriorem. Ideò (inquit *çu-su*) perfectùs vir occulit contegitque suam quidem virtutem sed ea in dies magis lucis instar crescentis augescit, & vel invita se prodit ac manifestatur: E contrario simulatoris & ficti im-

probique hominis fucata virtus, speciem nescio quam virtutis ostentat illa quidem, sed reverà nonnisi speciem: Et verò propria hæc est inanium ejusmodi hominum industria, ut se suaque ostentent offerantque omnium oculis spectanda; sed quia non virtus illa, sed umbra virtutis est, planè fit, ut in dies magis ac magis extenuetur, & tandem ceu fumus evanescat. Perfecti viri virtus, si primum illius saporem consulas, videbitur insipidum quid & insulsum; & tamen, ubi maturâ consideratione, multòque magis ipso exercitio & imitatione eam iterum iterumque degustaris, talem esse comperies, ut, quamvis eâ pascaris assiduè, non tamen pareat nauseam & fastidium. Rursus, videtur illa remissum quid esse & exile & propè contemptibile, & tamen, si mentis oculis quæ interiora sunt contempleris, quantum ibi decoris & gratiæ, quantum venustatis invenies! Humilem rudem, ac informem primo aspectu diceres; & tamen, in cordis medio perpolita est rectèque composita & juxta rectam rationem mirabiliter ordinata. Quid multa? vestis attalica est, gemmis & auro collucens; verumtamen sub vili penulâ latet secura: Quò occultior hoc pretiosior. Et hæc quidem de interna privatâque sui perfectione intellige; cujus cum tanta sit lux, tanta vis ardoris, ut cohiberi nequeat quin ultrò prorumpat, impendatque sese communi Reip. bono procurando; ideò (addit *çu-su*) si vir ejusmodi perfectus noverit eorum quæ longè absunt proximum principium, seu si noverit dirigere alios ex sui ipsius normâ; item noverit morum motuumque originem, seu noverit commovere aliorum animos ex suo ipsius animi motu; noverit denique subtilium & arcanorum manifestationem, seu noverit, quod ea quæ intùs latent haud dubiè tandem aliquando foras se prodent; tum sanè poterit hoc modo cum tam præclarâ rerum notitiâ paulatim gradum facere, ac tandem ad eminentem Sancti virtutem pertingere. Vel, ut alii exponunt: si noverit quarumcunque actionum principium esse cor; bonas ex corde bono malas ex corde malo procedere: si item noverit morum & rituum originem fundatam in illa Sanctorum Regum symmetriâ rectè commensuratâ cum cœli ratione, qua res omnes diriguntur: si denique noverit subtilium & reconditarum rerum manifestationem, si possit scilicet ex iis quæ foris apparent cognoscere ea quæ intùs latent; tùm poterit is etiam hoc modo paulatim pertingere ad virtutem Sanctorum.

f. 30. p. 1.

ALIA Oda sic ait: Penitus abdita sit licet, altisque depressa latebris delitescat virtus (uti & vitium) tamen vel sic mediis ex tenebris omninò in lucem prodibit. Quapropter (exponit *çu-su*) vir perfectus cordis intima discutiens, ubi penitissimos animi sinus inspexit, si nihil prorsus deprehendat morbidi seu vitiosi, tum

ſcilicet acquieſcit ; & cùm non ſit quidpiam cujus eum pudeat, fit etiam, ut nec diſpliceat ſibi in corde ſuo , à quo jam non reprehenditur. Nimirùm viri perfecti interior virtus ſive id ad quod non poſſunt paſſim homines niſi difficillimè pervenire , nonne hoc ipſum ſolùm eſt quod alii non vident ? Hoc quippe interiorum cordis examen, cùm res ſit ejuſmodi , ut vir perfectus ad eam exhauriendam non poſſit niſi difficillimè pervenire ; nonne hæc ipſa dumtaxat eſt , cæteri hominum quam nunquam obſervant ? Nam cæteri hominum ea ſolùm magni faciunt quæ ſenſibus percipiuntur , de interiori mentis ornatu & cordis puritate parùm ſolliciti.

p. 2. §. 1.

ALIA Oda ſic ait : Vide ac circumſpice quomodo te geras cùm ſolus degis in tua domo : Inſuper ne quid agas de quo poſſis erubeſcere quamvis verſeris in abditiſſimo tuæ domûs receſſu. Ideò (addit *çu-su*) vir perfectus non aggreditur negotium & tunc primum attendere ſibi incipit ; non profert ſermonem, & tunc primum de verborum veracitate cogitat : ſed ſemper & in omnibus eſt vigilans. Etenim vir perfectus, priùs etiam quam animi motus quiſpiam exurgat, jam attentè ſollicitèque ſe obſervat ſibique ipſe invigilat ; priuſquam proferat ſermonem, jam planè ſibi perſuadet & ſine ulla dubitatione credit verum eſſe quod dicere meditatur ; atque hoc intelligit eſſe pretium operæ ſuæ, hunc vigilantiæ & examinis ſui fructum , ut in iis quoque rebus ac ſtudiis quæ neque oculis percipiuntur neque auribus , circumſpectè timidèque ſe gerat.

§. 2.

RUrſus Oda ſic ait : Myſtes ingrediens Templum , ut ſacrificando coram omni populo permoveat & invitet ſpiritus, inuſitato cum ſilentio & ſingulari animi corporiſque compoſitione accedit ; & quamvis populo non indicat ſilentium ; tamen ſacrificii tempore vox nulla confabulantium auditur ne dum murmur aliquod exiſtit aut contentio circumſtantis populi. Nimirùm perſpecta ſingulis virtus ac probitas ejus qui ſacra peragit, itemque gravitas illa & modeſtia, quæ in ore habituque totius corporis relucet , index interioris reverentiæ & compoſitionis , tanta eſt , ut quamvis neminem hortetur ipſe, nemini pœnas intentet, in officio tamen contineat omnes ac perficiat, ut cum altiſſimo quodam ſilentio venerabundi ſacris aſſiſtant. Eodem modo (inquit *çu-su*) Rex perfectus, quamvis non largiatur munera tamen populus nullâ ſpe præmii, ſed uno ſui Regis exemplo ad eum imitandum permovetur necnon ad omnem virtutem, & ad obſequendum in omnibus quæ ſui muneris ſunt mirificè invitatur : Rurſus quamvis non iraſcatur, aut pœnas intentando & ſupplicia à malo non deterreat, facit tamen , ut populus

populus à Regiâ personâ pertimescat multò magis quàm si falcibus & securibus armatus subditorum suorum cervicibus immineret.

§. 3.

ALtiùs iterùm provehitur *çu-su* in suâ Regum institutione columnas hic tandem figens, eamque ponens virtuti, quam Regibus vult inesse, metam, ut plus ultra non videatur Regum virtus atque felicitas progredi posse. Authoritatem igitur à Priscis petens Odam citat, quæ sic ait: si tam subtilis sit & à vulgi captu sensibusque tam remota adeoque tam profunda & non apparens, ac veluti solitaria seu unica perfecti Regis virtus, ut illius ne vestigium quidem mortalium oculis offerri videatur, quæque delitescens in intimo cordis recessu nonnisi per heroïcas actiones, & publicam mortalium utilitatem absque ostentatione se prodat; tum sanè centum, hoc est, omnes omninò Sinensis mundi Dynastæ & Reguli suspicientes illam regiæ virtutis majestatem tanquam cœleste quid & humano majus, pro suo quisque captu & viribus studiosè eam æmulari contendent. Et hæc quoque causa est (inquit idem *çù-su*) cur Rex perfectus, utpote conscius hujus veritatis, tam solidè colat, id est, tam vigilanter, reverenter, ac sollicitè quovis loco & tempore tueatur ac conservet internam virtutem: cujus quidem tam vigilantis reverentiæ, & tam sapientis vigilantiæ; cujusque hic fructus existet, ut tandem etiam orbis universus, quamvis haud quaquam capiat tantam & tam arcanam virtutem, tamen à tali Rege administratus, perpetuâ pace perfruatur.

f. 31. p. 1.

COncludit *çu-su*, confirmatque dicta libri Odarum authoritate; ubi (juxtà Interpretes) introducitur ipse *Xam Ti* supremus cæli Imperator loquens.

Sic igitur Oda ait: Ego (inquit supremus cœli Imperator) complector & amo *Vên vâm* Regis clarissimam & purissimam virtutem: Et ideo quidem amo, quia illa non magnoperè personabat, ut forinsecùs perciperetur & appareret. (Vel ut alii explicant · quia illa non petivit suam magnitudinem à verborum sonitu & exteriori quadam specie ac splendore, sed è soliditate & cultu interiori) Nimirum, *Confucius* inquit, exteriora ista uti sunt sonitus verborum & splendor seu figura exterior, opes inquam, & arma, eloquentiæ vis, & Imperatoriæ majestatis splendor, in ordine ad hoc ut moveatur & convertatur populus, sunt reverà quid posterius & ramorum instar; at verò solida illa cordis veracitas quæ verbis factisque se prodat, & aliarum quoque virtutum præsidiis instructus animus, radix ipsa & fundamentum sunt; adeoque id quod prius ac præcipuum hîc censeri debet. Alia Oda sic ait: Ejusmodi virtus est subtile quiddam & leve instar pili. Attamen (subjicit *çu su*) pilus quamvis re-

verà tenue quid ac ſubtile ſit, adhuc tamen datur quidpiam ſenſibile quod cum eo ordinem habeat, eique comparetur & correſpondeat : quapropter ad rem illuſtrandam magis appoſitum eſt carmen aliud quo dicitur : ſupremi cæli res longè fugit ſenſus humanos, adeoque nec habet vocis ſonum quo audiri, nec odoris ſpeciem qua percipi queat. Ex quo (inquit *çu sù*) confici videtur, ejuſmodi rem ſummum quid eſſe humanis oculis inviſibile, & indiviſibile adeoque omnia ſenſibilia tranſcendens : & hoc ultimum dictum rem maximè declarat.

In hoc poſtremo paragrapho duo ſunt quæ ſubobſcura videri poſſint, atque explicatu difficilia. Primum quid verba illa Mîm te *hîc ſignificent. Alterum quid ſignificent illa* Xám Tien Chi çai : *quippe, tam horum, quam illorum, expoſitiones variæ afferuntur. Nos autem duas potiſſimum ſectabimur.*

Et quoad primum quidem, ſequemur hîc illos qui volunt, per binas voces Mîm te *vel excellentem quamdam virtutem, & hanc moralem, ſignificari; vel rationalem, quæ in homine eſt, portionem ac potentiam : congruit enim expoſitio hæc ſanè feliciter cum iis quæ dicuntur in libro* Tá Hio §. *1. ubi* Mîm te *vocatur portio illa rationalis à cælo homini indita; uti hoc ipſo libro* Chum yûm *f. 1. & alibi*, Tien mím, *& f. 25.* §. *3.* Te sím.

Quod verò ad ſecundum attinet : duabus vocibus Xam tien, *alii ſupremi Numinis Providentiam; alii ſupremum cœlum ſive quod nos Empyreum, ſedem videlicet ac domicilium beatarum mentium ſignificari docent.*

Cæterum qualeſcunque demum ſint expoſitiones iſtæ : certa eſt res una, quod ex hac Libri Chum yûm *poſtremâ ſententiâ ternæ videntur elici poſſe veritates, ac Sinenſibus, quamvis Ethnicis, probari; ſcilicet* unius & ſupremi Numinis exiſtentiam & immortales eſſe mortalium animos : ſua denique præmia cujuſque meritis poſt hanc vitam reſpondere. *Etenim cùm introducatur ipſe ſupremus cœli Imperator verba proferens ac deinde cum alibi dicatur* Ven-vam *pii Regis animam aſſiſtere ad ſupremi numinis lævam & dexteram patet & Deum ab ipſis creditum & animam haud quaquam interire cum corpore : Rursùs cùm dicatur, quod idem Numen ampectitur & amat virtutem dicti Regis, ſua reſpondere virtuti præmia, non dubiè ſignificatur.* Quod verò de animarum immortalitate cenſuerunt priſci Sinæ hîc ſupereſt breviter examinandum : nam quid de ſupremi Numinis exiſtentiâ & Providentiâ tum variis hujus operis locis quadantenus expoſuimus & in ſingularem & copioſiorem tractatum reſervamus.

Non inficior priſcos Sinas communi & hæreditario vitio generis humani de præſenti vitâ potiſſimùm laboraſſe; ut benè ſcilicet ac beatè hîc viverent, tranquillum florens invictumque ſervarent Im-

perium : quæ autem sors eos & vita maneret olim, cælesti Providentiæ Numinique permisisse (in quorum tamen numero nequaquam sunt ii, quos eximia planè virtus, resque gestæ, & sua ipsorum scripta contemptores fuisse docent vitæ mortalis rerumque humanarum, & immortalis vitæ studiosos.) Non caruerunt tamen etiam vulgares homines isti, appetitu diuturnæ sempiternæque vitæ, quem sentimus mortales omnes inditum nobis esse ab Auctore naturæ, utique non otiosè neque frustra inditum. Qui appetitus quàm vehemens in quibusdam illorum fuerit, argumentum possunt esse pretiosæ potiones illæ seu Ambrosiæ vitæ immortalis quas Imperatores quoque fabulis impostorum, aliquot post Christum sæculis, delusi spe, immortalitatis hauriendæ, sumebant.

Rei ergò, quæ usque adeò connaturalis est homini, non possunt non extare quædam vestigia in priscis eorum libris ac monumentis: quæ si extant, ut revera extant, & tanquam dubiæ tenuesque scintillulæ hinc inde promicant; cur has obsecro non malimus interpretatione benigniore, seu leni flatu paulatim suscitare atque accendere; illa diuturnæ vitæ, seu potiùs productioris mortalitatis desideria ad spem veræ immortalitatis vitæque ttaducendo, quàm severioris ac sinistræ interpretationis silentio suffocare atque extinguere? Nam ecquis tandem fructus existet ab hujusmodi silentio & severitate? non alius profectò, quam ut videamur tacitè fateri, contrariam esse doctrinæ nostræ priscam gentis ætatem omnem; utque ita vehementissimè corroboretur Atheorum & Impiorum hominum perniciosus error: ubi cessare nos videbunt, mox ultrò nos aggredientur ac lacessent eâ parte, qua, si animus nobis fuisset, feliciter oppugnari à nobis ipsimet poterant: atque ita tandem dicent, malle se perseverare in ea sententiâ in qua nos ipsi fateamur, majores suos fuisse per quatuor annorum millia; malle se tot viros sapientiâ, virtute, imperio clarissimos sequi, quam paucis aliquot alienigenis contraria docentibus fidem dare.

Absit igitur ab Evangelii Præconibus hæc opinio, ut nihil adjumenti vel lucis ab authoritate Priscorum Sinarum petendum sibi putent Christianæ veritati declarandæ. Quæ quidem opinio (si fas est dicere) vel ab inani qnodam metu ac religione, vel certè ab insigni quadam socordiâ aut ignorantiâ videtur proficisci. Quod si essent è priscis illis (nam de modernis hîc non ago) qui apertè nobis adversarentur, existimantes, nullam rectè factis mercedem, neque pœnas noxis rependi, cum vita hominis finiri omnia. (In qua quidem sententiâ fuerunt ex Europæis Philosophis aliqui; quos tamen sapiens ille Cato apud Ciceronem *minutos* vocat: apud eundem verò Lelius: Non assentior iis, inquit, qui hæc nuper disserere cœperunt, cum corporibus simul animos interire, atque omnia

morte deleri, plus apud me antiquorum auctoritas valet vel nostrorum Majorum, &c.) Si inquam essent è Priscis qui apertè nobis adversarentur, quamvis & essent alii qui favere nobis viderentur; tutiùs tamen fortasse tunc foret non attingere suspectas auctoritates: Nunc verò cum neminem patiamur adversarium; nusquam vel umbra istius impietatis appareat; sed è contrario plurima afferri possint, quæ, tametsi non convincant, admodùm tamen verisimile faciant, Priscos benè sapienterque sensisse de Providentiâ Numinis & immortalitate Animorum; quis tandem sanæ mentis malit adversarios sibi esse, quàm amicos, & socios, & patronos, non modò Priscos, sed hujus quoque ætatis Sinas, Majorum suorum (uti suprà docuimus) adeò studiosos & observantes? Quis paucos posterioris ætatis Atheos atque Idololatras sequi malit, ac virus ex antiquis illis floribus sugere, quàm dulce mel ac salutiferum? Quod iis non modicum contineri cum alii Scriptores, tùm verò maximè Societ. Jesu Sacerdotes Riccius, Pantoja, Vagnonus, Aleni, Monteirus, Buglius, Martines, aliique Litteris Europæis & Sinicis clarissimi, docuerunt: Hac in re Lactantium scilicet, aliosque Patrum imitati, Tertullianum inquam, Cyprianum, Minutium Felicem, Origenem, Arnobium: qui Ethnicos suis ipsorum armis, uti & Hieronymus Augustinus, aliique Doctores Ecclesiæ, hæreticos identidem oppugnabant. Itaque Lactantius de falsa Religione contra gentes cap. 5. Omittamus sanè (inquit) testimonia Prophetarum, ne minùs idonea probatio videatur esse ab his, quibus omninò non creditur: veniamus ad Auctores, & eos ipsos ad probationem veri testes citemus, quibus contrà nos uti solent, Poëtas dico ac Philosophos. Quamquam & in hoc rursùs istos Patres imitantur homines nostri, quòd quotiescunque de Animorum immortalitate, similibusque argumentis disputant, longè præcipuum robur ex nostrâ scilicet Christianorum Philosophiâ petant, & melli isti Sinico, quod dixi, tantam inspergant cœlestis ambrosiæ copiam, ut quamvis eam Sinæ veluti suam cupidiùs appetant, reverà tamen Europæorum tota sit, & Christi potiùs.

Ad extremum quò studiosiùs hanc veritatem ex priscis gentis monumentis eruamus, illa quoque ratio nos movet, quòd siquidem probetur, eam Majoribus fuisse perspicuam, concedent illico nepotes perspicuam fuisse & alteram (quam suprà tot argumentis) de supremo quodam Numine quod omnia procrearit ac moderetur: neque enim gens fuit tam agrestis ac barbara quæ non agnoverit immortalem Deum, & agnoverit tamen animi sui immortalitatem.

Nunc ad rem veniamus. Argumenti, quod negativum dicitur, non solet esse vis magna; habet hoc tamen, apud Sinas inprimis, vim

vim suam. Hoc igitur usuri, quærimus in primis, ecquis Auctorum veterum & classicorum usquam dicat interire mortalium Animos, nullo providentiæ consilio, sed casu, fortuitòque res geri? Profecto fateri debent, haud ullum esse qui apertè sic vel insanus sit, vel impius.

Hinc igitur ad positivas auctoritates & argumenta gradum facimus. Ac primùm quidem quid ipse *Confucius* de immortalitate senserit ob oculos eis ponimus. Et multa quidem nobis suggerunt libri Classici, quorum alios ipse conscripsit, alios collegit ac digessit in ordinem. Classicos dixi, qui soli apud Sinenses, & nos quoque suum pondus obtinent. Nam quæ in libris *Kia Yu*, sive domesticorum *Confucii* sermonum extant, cum hos septingentis ferè post annis quàm Philosophus vixit lucem vidisse scribant eam ferè obtinent fidem, quam quisque dare voluerit: præsertim cum sit credibile, non pauca, vel ab improbis inserta, vel ab ineptè studiosis ipsius Philosophi, conficta iis contineri. Hoc certum, dictos libros in Classicis, & qui litteratis hominibus præscribantur, haudquaquam numerari. Verumtamen ne cuipiam videar hîc celasse quidpiam, vel subterfugisse, locum proferam, qui unus videri possit minùs favere sententiæ nostræ, introducitur enim *Confucii* discipulus, *çù cúm* vulgò dictus, ex Magistro suo quærens, an mortui rerum notitiam conservent. Cui Philosophus, attemperare solitus responsa sua ingenio cujusque & captui, tempori quoque, & loco, sic respondet, ut tamen sciscitantis dubitationem non tollat: Si mortuis (inquit) perseverare notitiam rerum dixero, timeo ne filii quorum pietas erga parentes major fuerit, eosdem sociare velint, adeoque se ipsos interimant: Si contrà, nullam esse asseruero, vereor ne langueścat illa filialis pietas, & sint qui inhumatos etiam parentes abjiciant: desine ergo fili mi curiosiùs exquirere quæ sit vitâ functorum conditio: alia sunt magis necessaria quæ scire te velim: Ista verò tu deinde cognosces. Sic Philosophus, ubi nota hoc loco non dubitari de existentia Animarum, sed quæri à discipulo, an Animæ defunctorum (quas supponit existere) conservent præteritorum notitiam.

His igitur prætermissis, quorum minùs certa auctoritas est, ea dumtaxat afferamus, quorum indubitata apud ipsos sit authoritas, quæque ad probandam Sinis immortalitatem magis apposita videbuntur. Cujusmodi sanè multa libri quinque & hi quos hic exponimus, non modò Classici, sed primæ quoque classis, nobis suppeditabunt.

Ut autem res ordinatius procedat, à definitione mortis, ut hanc in libris suis tradunt, ordiamur: Hoc modo namque faciliùs erit de reliquis quæ sequentur judicium ferre, & quid ætas Priscorum senserit intelligere: Nam quid ætate nostrâ Sinensium plerique, ex im-

peritâ ſaltem multitudine, de morte ſentiant; nulli dubium vel controverſum eſſe poteſt, cum ſatis conſtet, Pythagoricis de metempſychoſi fabulis pleroſque fidem dare: qui adeo quamvis animos interire negent, quoniam tamen principiis nituntur vaniſſimis falſiſſimiſque, abſurdum planè fuerit iis quidquam tribuere, & mendaciis firmare veritatem.

Olim igitur, ut docerent, humanam naturam duabus conſtare partibus, quarum una mortalis ſit, immortalis altera, *çu lo* duabus quoque vocibus utebantur, quarum alterâ deſcenſus & caſus, aſcenſus alterâ ſignificatur. Sic mortem *Yao* Imperatoris in *Xu kim* librorum fere vetuſtiſsimo declarant. Nec diverſum efficiunt ſenſum, quamvis diverſæ ſint voces, quibus *Xún*, & *Ven-Vam* Regum, aliorumque Principum deſcenſus atque aſcenſus; obitus inquam, ſeu Animæ corporiſque ſeparatio ſignificatur. Interpretes certè, & quidem Ethnici, quos inter Colaus noſter ſuffragantur hic nobis, ac mirabili ſententiarum conſenſu, ſic voces illas exponunt, ut dicant, *id quod in altum ſubeat eſſe ſpiritum*, *quod deorſum feratur atque concidat corpus eſſe*. Procul dubio nec iſtis, neque tot verbis uſuri, ſi meram corporis reſolutionem vitæque finem ſignificare voluiſſent. Hinc nimirùm illa nunquam ſatis deprædicata vox & oratio *Yù* Regis (de quo ſuprà mentionem fecimus) qua ipſe conſolaturus ſuos in præſenti ſubitoque vitæ diſcrimine: *sèm kí yè* (inquit) *sù quèi yè*, *vita* hæc noſtra, Proceres, *depoſiti eſt inſtar: mors* ergo *depoſiti reſtitutio erit.* Imò quoniam *kí* & *quèi* binæ voces, hæc *reditum* quoque ſignificat, illa *diverſorium*, videtur eodem Laconiſmo ſuo vir ſapiens complecti etiam voluiſſe Tullianum iſtud, quo dicitur natura commorandi nobis diverſorium dediſſe, non habitandi locum. Quocirca paratos eſſe debere ſecum ex vita iſta diſcedere, tanquam hoſpitio, non tanquam ex domo. Quod ſi vetuſtas aliquid hîc ponderis atque authoritatis afferre poteſt, uti ſanè poteſt, ſententiam tam chriſtianam ante ipſius Abrahami tempora, ne dicam Ciceronis vel Urbis conditæ, Rex Sinicus pronuntiavit. Abiit igitur in vulgarem uſum pulcherrimus loquendi modus, & cum memoria tanti Principis viget hodieque ſic, ut nihil Sinis familiarius ſit, quàm, ubi quis exceſſit è vivis dicere *kiú xí diſceſſiſſe* jam illum *à ſæculo*, *çû xí*, *vale dixiſſe ſæculo*, *ſié xí*, *egiſſe ſæculo gratias*, &c. prorſus ea ratione, qua narratur quis hoſpiti, apud quem divertit, gratias egiſſe, & vale eidem dicto, in patriam remigraſſe. Sinas autem, cùm ſic loquuntur, ex animi ſui ſententia vulgò loqui, olim certè quidem locutos, mos ille priſcorum, cujus in Officiorum libris non ſemel fit mentio, argumento poteſt eſſe. Solebant hi quotieſcunque eorum aliquis obierat, in ſuperiora domûs conſcendere, atque hîc conjectis in cœlum oculis multo cum gemitu defun-

ctum inclamare, vocem *fo* lachrymabiliter ingeminantes. Porrò vox illa, ſicuti Interpretes hîc affirmant, *reditum ad corpus*, ſeu reviviſcere ſignificat. Ad quem ritum alluſerit fortaſſe Memcius, cum eadem uſus voce dixit: Sanctos Reges, ſi quidem reviviſcerent, non alia quàm, quæ doceret ipſe, docturos. Certè in obitu quoque Regum, is, quem dixi, ritus adhibebatur; tametſi verò nunc antiquatus videatur, non obſcurè tamen declarat quid ætas illa de immortalitate ſenſerit, atque tanto præclariùs quàm præſens hæc poſterorum ætas, quantò longiùs huic illa præcellebat, ſi quidem de vitæ morumque innocentia, nec-non candore quodam & ſimplicitate agatur. A Priſcis etiam, ut opinor, manaverit mos iſte qui hîc variis in Provinciis in uſu eſt, ut filii in parentum ſuorum obitu, lugubri habitu, nec ſine lachrymis atque ejulatu viciniora loca concurſent, non ſecùs ac ſi quærerent fugientem animam, & ad priſtinam ſedem corpuſque exanime revocarent.

Quod ſi exiſtimabant priſci (ut de hac noſtra ætate non agamus) hominum animos interire, quàm ſupervacanea ſtultaque erant hæc omnia! An enim quod interiit movere ſe poteſt, ne dicam aſcendere? An depoſitum quod periiſſe conſtat, idem ipſum reſtitui? De hoſpite verò, ſi quidem is in diverſorio ſuo jam extinctus ſit, nonne vel ignarus admodùm, vel nugator ſit, qui diſceſſiſſe dicat, qui patriam, qui domum repetiviſſe? Et illa, quæ narravimus, quiſquamne ſanæ mentis faciat, ſi poſt mortem nihil quod vivat, quod intelligat, exiſtere arbitretur?

Non me fugit tamen quid ab atheis hujus temporis, qui cum à Priſcis maximè diſſentiant, videri tamen volunt maximè cum Priſcis ſentire, hîc reſponderi queat: ornatûs gratiâ ſcilicet ac figuratè multa dici; memoratum verò ritum evanidum atque inutilem eſſe; neque enim Priſcis aliud hîc fuiſſe propoſitum, quàm ut dolorem ſuum, & deſiderium illius qui interierat, teſtarentur: quod autem ſuſpicerent in cœlum, atque illinc dilectos Manes quodammodo revocarent, mirandum non videri; quandoquidem ſic exiſtimarent, quin adeò & hîc & alibi diſertè doceant, aërium quid, imo nihil eſſe præter merum aërem ſpiritum illum qui hîc dicatur aſcendere: nihil autem vel abſurdi vel alieni dicere, qui aërem dicat in ſublime ferri: ſed neque ipſum Confucium ab hac ſententia videri alienum, qui rogatus, ut *quéi xîn* duarum vocum ſignificata definiret, aërium quid eſſe reſponderit, ut in Officiorum libris refertur, iiſdem ſcilicet imbutus erroribus, quibus priſci Poëtæ noſtri tenebantur, cum animam noſtram particulam auræ eſſe canerent: quibus item Varro tenebatur, cùm diceret animam eſſe aërem conceptum ore, defervefactum in pulmone, tepefactum in corde, diffuſum in corpus. Itaque modum loquendi Sinis admodùm familia-

rem esse hoc tempore, cùm de moriente sermo est, ut *çive kí*, vel *abscissum* esse, vel *tuón kí interceptum* esse hominis *spiritum*, seu veriùs respirationem vulgò dicant.

Sic fortassis isti, quos quidem refellere haudquaquam sanè difficile fuerit. Nam quòd ritum Priscorum suprà memoratum sic interpretentur, ut inanem faciant; nullius id auctoritate vel exemplo faciunt, cùm nullus Interpretum, quos ego quidem adhuc consulere potui, inanem fuisse doceat. Rursus quòd hominis animum per aërem, quem respiramus, definiri dicant, seu describi veriùs; nihil contra Priscos, aut Confucium efficiunt: quæro enim, qua voce, quave metaphora uti poterat homo cultioris nostræ logices & metaphysices ignarus ad explicandam rem, quam docebat, esse maximè subtilem, & quæ fugeret sensus ipsos? an aliâ quàm quæ à re sublunarium rerum subtilissimâ mutuaretur? Imo nos ipsi, nos (inquam) Europæi, cùm rationalem animam voce quàm possumus propriissimâ significare volumus, quâ voce tandem utimur? nonne *Spiritus?* At hujus ethymologia vocis unde petitur? à *spirando*. Sed enim & bruta spirant animantia, & venti spirant, suus & his, & illis est spiritus: vitalium quoque spirituum apud nostrates Medicos (quin & Sinicos) creberrima mentio. Est, inquies: verùm, ubi de homine agitur, metaphoricus est vocis usus: atque metaphoricus & *aëris* hîc erit. Vis intrem penitiùs? ipsammet vocem *animus*, constat à Græca voce ἀνεμὸς originem ducere: hæc ergo si Græcis *flatum* ventumve significat, an rectè mox conficies, animam rationalem ex sententia Latinorum ventosum quid esse, vel flatulentum? Neutiquam verò, inquies: declarant enim Latini quid hîc sentiant, cùm rationalem esse animum dicant. Benè habet. At Sinæ quid ipsi quoque sentiant nusquam declarant? Quid crebrius, non Interpretes modo, sed ipsum quoque vulgus, in ore habent, quàm hæc: *sapiens, excelsus, prudens, intelligens spiritus* sive animus, &c. quæ profectò nemo qui rationis compos sit, nisi de animo ratione prædito dixerit. Jam vero ipse *Confucius* cùm spiritum istum aërium, ut dicis, & quidem ut à corpore separatus est, *animatum*, *intelligentem* ac *spiritualem* vocat, nihil dicit? quando subtilissimum quid esse docet maximeque *purum*, quando *sapientem* vocat, quid sentiat non declarat. Narrat, spiritum postquàm excessit à corpore manifestare sese, diffundere odorem sui, tristitiâ quadam affici & sui ipsius commiseratione, quod consortio corporis diuturnâque consuetudine privatus sit; hæc aliaque cùm dicit, nihil dicit? Nondum quid sentiat declarat? Illud autem *Memcii* pronunciatum quàm præclarum quámque appositum ad rem nostram! Nimirùm subtilissimum quid esse quo à brutis animantibus differat homo. Subtilissimum vocat, quod expers esse materiæ proculdubio intelligeret.

Sed

Sed age sane. Faciamus, eos crassiusculè speculatos esse, & spiritalem substantiam (sicut olim tot in Europa Philosophi, Angelicam) materialiter concepisse: An idcircò mox dicemus aberravisse toto cœlo, & formam quoque animæ substantialem, quæ ipsis animantibus tribuitur, hominibus negavisse? Quod si veniam damus & Pictoribus & Poëtis dum mentes illas cælestes nobis depingunt, quamvis alienissima quæque iisdem appingant; Sinenses illico damnabimus, si fortè, præter conceptus alienos (quos ipsi quoque vel inviti formamus assiduè) verbis quandoque & sententiis utantur alienis.

Verumtamen quia nobis inter Ethnicos versantibus summopere cavendum est, ne videamur his qui rudiores sunt, vel etiam perversi jam perditique, iisdem quibus ipsi teneri erroribus, prudenter admodum Societatis Jesu Patres, quotiescunque de anima rationali disputandum fuit, voce *Ki* abstinuerunt; tum quod non aliâ ferè communem quem respiramus aërem Sinenses explicent, tum verò maximè quòd ex priscis eorum monumentis, adeoque libris ipsius *Confucii* vocabula non pauca suppetant, eaque perapposita, quibus nobilior hominis portio, seu immortalis animus significatur. Et hominem quidem ipsum inter omnia viventia nobilissimum quid esse disertè affirmant. Animum deinde *Tá ti*, seu *majorem ac nobiliorem substantiam*, ut à *Siaò-ti* quod *minorem substantiam* sonat, distinguant: vocant item *clarum cæli mandatum*, & *claram*, seu intelligentem virtutem: ad hæc, virtutem naturalem; potentiam intellectivam, quæ eadem subtilis sit, quæ à cœlo infusa, quæ lumine rationis collustrata. Quid? quod easdem quandoque voces Animæ rationali tribuant quibus spiritus suos, sive *Xin*, significare solent: Quos etiam alibi errantes Animas vocat liber *Ye-kim.* Quoniam tamen adscribunt spiritibus eximiam quamdam virtutem (uti suprà narravimus) & multa quæ vires humanas excedunt, placuit sociis voce *Xin* sic uti, ut ferè non aliis quam naturæ Angelicæ suppositis tribueretur: ad animum verò hominis significandum plerumque binas voces *Lîm sim*, vel *Lim hoen* adhibuerunt. Aptè quidem; vox namque *Hoen* cùm Animam significet, addito *Lim*, mox ad rationalem contrahitur: per *Lim* quippe vim intellectivam, adeoque spiritalem, significant: metaphoricè verò, rei quoque inanimatæ (ut suprà dicebamus) præcipua quædam venustas vel efficacitas eodem *Lim* vocabulo (vel etiam *Xin*) declaratur. Quod si dictæ voci *Hoen* alteram *Kio*, quæ sensitivum sonat, adjunxeris, sive præposueris, ampliorem ejusdem significationem effeceris; amplissimam verò, si cum voce *Sem*, seu vegetativa, copulaveris. Vocis item *sim*, quæ naturam sonat, par item ratio est, quæ vocis *Hoen.*

Cum doceant igitur (ut ad priorem ratiocinationem nostram

revertamur) rationalem hominis naturam, ſive Animam, à cœlo nobis eſſe infuſam; ſive, ut Tullianis verbis hîc utar, quod cœleſtis animus ex altiſſimo domicilio ſit depreſſus & quaſi demerſus in terram, locum divinæ naturæ æternitatique contrarium. Rurſus cum ſic à cœlo veniſſe Animum doceant, ut donis ſuis ornatus, & prudentiæ, pietatis, aliarumque virtutum præſidio munitus, tantoque comitatu veluti circumſeptus venerit: cùmque adeò, quemadmodum præclarè probat ac docet *Memcius*, paſſimque pueri cum ſuis literarum elementis addiſcunt, cum nativâ quadam propenſione ad id quod rectum eſt atque ex virtute, procreatus fuerit: Imo quicunque Sancti ſunt (vetus hæc Sinicæ gentis opinio eſt) proprio quodam præcipuoque cœli beneficio Sancti naſcantur omnes. Cum ſic (inquam) non modo ſenſerint Priſci, verum etiam docuerint, non eſt profectò quod miremur ſi putaverint, Animos è cœlo profectos in cœlum reverti; quando antiquiſſimus ille Triſmegiſtus dicebat: piorum Animos à morte in naturam Deorum tranſire à quo nec ii fortè diſſenſerint Philoſophi, quos, Cicero ſcribit, nunquam dubitaſſe quin ex univerſa mente divinâ delibatos Animos haberemus. Multis certè quidem poſt ſæculis ſequutus hos Africanus, cum narraſſet (apud eundem Ciceronem) Animum nobis datum, ex ſempiternis cœlorum ignibus, quæ ſydera & ſtellas vocamus; quos etiam dicit, divinis eſſe mentibus animatos; mox addit, eos qui juſtitiam colant & pietatem in cœlum pergere, & in cœtum eorum qui jam vixerunt, quique corpore laxati locum incolant ſplendidiſsimo candore conſpicuum.

In hanc ergo ſententiam exponi poteſt locus illuſtris libri *Ye Kim*: poſtquam enim oſtenſum fuit, quomodo res omnes in locum finemque naturæ ſuæ conſentaneum ſponte ſua nec ſine impetu quodam rapiantur; additur quoque illud: portionem hominis eam, quæ nobilior ſit, cœlum ſemper intueri, & in hoc ferri tanquam centrum ſuum: eam verò, quæ ignobilior ſit, conſortem ſibi terram pronis oculis ſpectare. Diceres Poëtam, cùm ſimillimam multis poſt ſæculis canebat, ab Sinis didiciſſe; & horum libros pervoluiſſe Romanum Oratorem cùm dixit: Optimis curis ac ſtudiis agitatum & exercitatum Animum velociùs in beatorum Sedem & domum ſuam pervolvere: idque ocyus facturum, ſi jam tùm, cùm erit incluſus in corpore, eminebit foras, & ea quæ extra ſunt contemplans, quam maxime ſe à corpore abſtrahet.

Sed quoniam ſolet rebus ipſis, factiſque multò plus ineſſe ponderis, quàm verbis atque ſententiis, miſſa faciamus hæc argumenta quæ ab ethymologiis vocum, & variis loquendi modis peti queunt; pergamus ad ſolidiora, quæque ex rebus ipſis ſuum robur atque auctoritatem accipiunt.

Auctor est ipsemet *Confucius* in libro 1°. classis *Chun-çieu* dicto Animam cujusdam *Chim pe* qui vivens præfectum egerat post obitum visam esse. Hîc ergò jam habemus testimonium apud Sinas quidem gravissimum, quod Animus cum ipso corpore non intereat: quis enim dicat, virum tam spectatæ fidei, & prudentiæ tam singularis aut finxisse quod intelligeret esse falsum, aut temerè credidisse quod esset fabulosum? Europæi quidem de illo sentient prout cuique cordi erit; at nulli Sinarum prorsùs persuaderi id poterit. Sed nolim tamen in hoc unius hominis testimonio præcipuam quamdam vim facere. Locupletissima ex libro *Xu-Kim* maximè classico testimonia me vocant.

Puon-kem ex Familia *Xam*, inter eas, quæ rerum potitæ sunt, secundâ, ipse decimus septimus Imperator, qui annis 1401. ante Christum imperare cœpit, cum ob eluviones maximas cogeretur Aulam suam transferre aliò, eamque reducere in primum locum, quem olim sibi in Provincia *Honan*, Fundator ipsius Familiæ *Chim-tam* dictus, elegerat: (*Po* loci nomen tunc erat) cumque videret abhorrere populum à mutandis iterum sedibus (hac enim familiâ imperante quartum jam alio migratum fuerat) adeoque palam obstrepere mandatis suis ac repugnare; scripto publico rationem dedit consilii sui, utilitate simul ac necessitate rei quæ agebatur ob oculos omnium positâ: inter alia verò quæ affert, unum est in quo præcipuam quamdam vim facit: quæ quidem nulla fuisset si quidem communis Magnatum & populi sensus & fides pro animorum immortalitate non fuisset. *Ego si diutiùs* (inquit) *hîc commoratus me pariter & vos perdidero, quo tandem pacto justissimas iras & comminationes effugiam* Tam *Atavi mei cujus anima in cœlo nunc degit, & proculdubio me unum calamitatum omnium quæ nobis obvenient reum aget, exprobans mihi inclementiam meam, qui cum servare vos possem, perire tam crudeliter siverim?* Nec multò post addit, *Avum suum, Patremque dicto* Tam *auctores fuisse ut vindictam sumeret de Optimatibus illis qui opulentiorum Civium facultatibus avari insidiabantur, &c.* Quem in locum scribens Interpres Vam-xi dictus ait: *Jam inde à* Chim-tam *&* Cheu *Familiis Imperialibus ascendendo ad superiora tempora seu ab omni ævo Sinenses nunquam non servierunt defunctis uti serviebant viventibus.*

Quæro nunc ab Atheis, & iis, qui Priscos Sinas atheos fuisse contendunt; si quidem noster Animus aërium quid est, & quod resolutum à corpore mox dissipatur vacuasque in auras abit; ubi, & quo tandem modo perstitit Animus Regis *Tam*, tamdiu, tamque integer, & inviolatus annis omninò trecentis eoque amplius? tot namque inter hujus obitum & abnepotis Imperium intercessêre.

Nec minus illustre est alterum ab eadem Familiâ testimonium

immortalitatis. Imperabat *Cheu* Tyrannus, inclemens idem in ſuos & in cœlum impius. Gemebant probi omnes quod viderent magis ac magis labefactari Rempublicam, ipſumque jam Imperium non dubium ruinam minari. Non tulit animo diutiùs qui inter Optimates dignitate par multis, omnes fide, prudentiâ, ſtudioque boni publici vincebat (*çu-y* nomen fuit) adit Regem intrepidus, quàmvis haud ignarus quanto cum periculo capitis ſui: ſciebat autem niti illum ſtultâ quadam fiduciâ de favore Proavorum ſuorum, ipſiuſque (ſi placet) cœli. Itaque, cœlum (inquit) ô Imperator, planè jam videtur ab hac Familia noſtra abſtuliſſe Imperium: ſic enim viri cenſent virtute ſapientiâque primi; & ſortes ipſæ, quas admotâ teſtudine conſuluimus, cum triſtes & infauſtæ ſint omnes, haud obſcurè prænunciant: non eſt tamen quod exiſtimes, conditores ac Principes Familiæ hujus Proavos tuos ſenſu carere nec tangi malis filiorum ac nepotum ſuorum, & occaſu nobiliſsimæ domus tuæ, imo & ſuæ: ſed enim, quia tu vitâ & moribus adeò diſsimilem illis te præbes, jocis ac libidini indulgens, à cœlo te præſcidiſti ſcilicet, atque effeciſti, ut Animi Majorum tuorum qui in beatis illis ſedibus commorantur, quamvis maximè velint, non poſſint tamen opitulari tibi niſi aliam vitæ rationem inieris, atque hoc pacto cœli ſententiam contra te jam latam mutâris. Hæc ille. Qui profectò ſermonem hujuſmodi tali præſertim loco & tempore non inſtituiſſet, ſi de immortalitate Animorum vel dubitaſſet ipſe, vel Tyrannum, quamvis impium, dubitare putaviſſet. Multoque minus dici poteſt, ultimum vitæ ſuæ diſcrimen adire voluiſſe, ut, quod non ſentiret ipſe, ſpecie tenus & cum politicâ ſimulatione alteri ſuaderet. Certè quidem vecors ille Tyrannus, ac veritatis impatiens, clientem longè fideliſsimum tunc maxime utilia ſuadentem, confeſtim rapi juſsit ad capitale ſupplicium, & præmium tam raræ fidei mors fuit.

Cæterum (quod hic diligenter obſervare Lectorem velim) planè videntur Priſci credidiſſe piorum virorum mentes è cœlo ſic opitulari ſuis, vel pœnas etiam peccantibus infligere, ut id non tam per ſe, quàm ab ipſo cœlo, ſeu Domino cœlorum ac ſupremo Judice poſteris ſuis modò præmia, modò etiam pœnas efflagitando perficerent, adeoque patronorum vices agere ſolitos quotieſcunque proprius quidam favor à cœleſti Aula ſperaretur: quæ quidem res admirabiliter etiam confirmat quod aſſerebamus ſuprà, notum cultumque Priſcis fuiſſe ſupremum Numen, cui tanquam Domino, Regi, & Judici Majorum ſuorum mentes cœlo jam receptas aſsiſtere exiſtimabant. Quod ut Lectori ſit exploratius, juvat equidem referre quod ibidem narratur in exordiis Familiæ *Cheu* contigiſſe.

Graviter ægrotabat *Vu-vam* ſecundo Imperii ſui anno, & octavo

ſupra

ſupra octogeſimum ætatis ſuæ. Fuit is autem Fundator tertiæ Familiæ Imperialis *Cheu* dictæ, & anno ante Chriſtum 1122. regnare cœpit. Frater ipſius idemque primus adminiſter Imperii, *Cheu-cum* vulgo nominatus, cùm vehementiùs hic angeretur ac timeret ne corrueret modo partum Imperium, ſi frater, eo vix inito, nedum firmato, è vivis eriperetur; oblato ſuppliciter libello vitam ſuam Patris Avi Atavique Manibus, qui ſupremo cœlorum Imperatori aſſiſtebant lubens devovit, ut ægrotanti fratri aliqua relaxatio, vitaque paulò productior tribueretur. Votorum compos facta eſt; & ſine ullo quidem impendio, tam rara fratris gratia. Quinquennium deinde vixit, ac ſtabilivit auguſtæ Domûs fundamenta; tandemque moriens parvum filium tanti hæredem Imperii, tredecim annos tunc natum, fratri commendavit. Agebat hic ſumma cum fide tutorem nepotis ſui, atque optimis eum diſciplinis inſtituens ad virtutes ſanè Regias informabat: Summa quoque rerum & Imperium, quoad parvulus adoleſceret, penes unum fere patruum erat: Sed hinc, uti ſolet, orta paulatim invidia eſt: Nec latuit ea Principem, qui veritus ne inflammaretur acriùs, & ſui causâ detrimenti quidpiam Reſpublica pateretur, tempori invidiæque ultrò cedens vicario ſeſe imperio ac tutelâ abdicavit. Erant ipſi à conſiliis Viri duo virtute ſapientiaque præſtantes: His ergò pupillum commendans, & facti ſui rationem quodammodò reddens, migrandum eſt (inquit) quippe ſi à me, vel ab ipſa potiùs Republicâ non avertero tempeſtatem, ecquid olim poſt fata reſpondebo Majoribus meis, rationem utique exacturis à me, ne dicam meritas pœnas; quod privatis potiùs commodis, quam publicæ quieti conſulens, in diſcrimen adduxerim Imperium univerſum. Hæc fatus in Regnum *Xan tum* profectus eſt ſpontaneus exul, atque ibidem privatus vixit. Sed enim diù latere non poteſt quiſquis amat latere. Exactis enim duobus annis, quaſi cœlum ipſum cauſam tantæ virtutis contra æmulos invidoſque tuendam ſuſciperet, horrenda ſævire tempeſtas cœpit, mugire cœlo tonitrua, furentium vi ventorum annoſæ arbores radicitùs evelli; nec dubia jam ſtrages ac vaſtitas agris atque urbibus inferri. Deprehenſus in hoc rerum articulo juvenis Imperator, Archivium *Kin tem* dictum, recludi jubet, libros de more conſulturus: Hos dum revolvit per ſe ipſe, in libellum ſupra memoratum fortè incidit: Legit, obſtupeſcit, ac ſolutus in lachrymas gemituſque, ingratum ſe clamat, ingratam patriam, & tantas ab irato cœlo pœnas utique promerentem. Nec mora. Verbis humaniſſimis revocari Patruum jubet. Redeunti procedit obviam; honores priſtini reſtituuntur; & ne fortuitò contigiſſe hæc putarentur, unà cum ipſo *Cheu-cum*, ſua mox ſerenitas cœlo, & tranquillitas terris reſtituta fuit.

Multa poſſent hìc attexi generis ejuſdem ex Annalibus aliiſque

D d

libris deprompta : Sed enim vereor ne prolixitas, quæ ſemper injucunda eſt, in hoc argumento noſtro & diſputatione gravis quoque ſit atque odioſa. Sit igitur nobis pro clauſulâ monitum ſanè pulcherrimum, quod *Chao-cum* ſuæ ad *Chim-vam* Imperatorem paræneſi quondam inſeruit : nempe, ſi ſalvum ſe vellet, ſi perenne, ſi florens Imperium, inſiſtere Majorum veſtigiis oportere, & heroïcas eorumdem virtutes conſtanter imitari : Nam quid exiſtimas, ô magne Princeps (inquit) Sapientes illos Reipublicæ adminiſtros ac Reges extinctæ nuper Familiæ, oblitos rerum humanarum in cœlo degere, neque hoc egiſſe, ut ſtirps illa domuſque Regia conſervaretur ? Fuit hoc illis, mihi crede, in votis; curæ fuit & cordi : Sed enim poſtremi Regis impietas exitium ac ruinam maturavit : Pervaſit in ipſum cœlum populi totius clamor ſub acerba gementis tyrannide, & à ferenda poſteris ope Majores prohibuit; qui adeo cum implacabiles cœli iras eſſe jam intelligerent, æquiſſimæ ejuſdem voluntati morem utique geſſerunt. Sed ipſum potiùs textum & Colai interpretationem audiamus.

Iſti Aviti ſapientes ac probi Reges ſunt in cœlo, neque omninò interierunt. Iſti igitur quomodo non poſſunt enixe implorare opem à cœlo ut juvet & protegat ſuæ Familiæ filios ac nepotes, &c. Sed quia (proſequitur Cham *colaus) impius* Cheu, *qui acceperat à cœlo clariſſimum Imperium (vel, clariſſimum mandatum) non valuit colere virtutem ; quia repulit & abiecit à ſui tutelâ ſeniores populi, efficiens, ut probi & ſapientes viri aut fugerent, aut ſe occultarent; quia item plurimam fidem dabat impuris hominibus atque adulteris, effecit inſuper ut hoc morbo infecti obtinerent munera publica & dignitates ; cumque adeo ſimilibus criminibus depravati ſocietatem firmarent inter ſe, & Regem, ſeque mutuo ita adjuvarent; tendebat in haud dubiam perniciem populi tam dirum virus. Factum eſt igitur ut populus oppreſſus afflictuſque crudeli adeò tyrannide, neque habens jam quo fugeret aut apud quos ageret cauſam ſuam, hoc ſolum remedii inveniret, ut Patres-familias complexi parvulos filios ſuos, & trahentes uxores ſuas, hoc modo lacrymabiliter clamarent ad cælum miſerabili voce flagitantes, ut tandem ſibi liceret effugere ultimum vitæ reliquæ diſcrimen, quandoquidem tot undique calamitatibus conſtricti tenerentur, nec locus uſquam foret quo ſe reciperent. Populi ſane ſors luctuoſa & prorſus miſeranda ! At verò hoc cœlum tacitè apud ſe decernit res mortalium. Cum ergo contemplaretur hoſce quatuor Imperii partium populos, & abſque culpa illorum tot damnis & calamitatibus intelligens opprimi; poterat ne fieri, ut non tenerrimo commiſerationis affectu moveretur & cogitaret quantocyùs illis ſuccurrere & opitulari ? Ideo quamvis Familiæ hujus* Yn *Avitorum Regum reſideant in cœlo Animæ, tamen etiam modò nequeunt cohibere & revocare cœli ipſius voluntatem ſeu decretum, &c.* Hactenus *Cham* colaus.

Quis autem credat; in re tanti ponderis ac momenti virum tantum tali ratiocinatione fuisse usurum, si quidem ipsi dubia fuisset Providentia Numinis & Animorum immortalitas, vel certè Principi suo dubiam esse autumasset? Haud quaquam tamen cuivis Majorum suorum tribuere solebant hanc in cœlesti aulâ, ut ita loquar authoritatem, & gratiam, studiumque posteris suis patrocinandi; sed iis dumtaxat qui vitæ morumque eximiam quamdam probitatem (sanctitatem vocabant ipsi) cum Regia dignitate conjunxissent; quique adeo sese cœli filios virtutibus & rectè factorum gloriâ, non autem specioso dumtaxat nomine comprobassent.

Sufficiant hæc igitur, ut intelligamus, quid illa prisci candoris Philosophia de immortalitate senserit. Porrò quæcunque nos hîc attulimus, ex libro *Xu-kim* sunt deprompta. Classicus est, primæque authoritatis, & qui Sinensium ingenia per quadraginta jam sæcula exercet; hinc eruditiones suas petunt, hinc argumenta lucubrationum, hinc denique gradus, honores, dignitates.

Postulat hic verò quasi pro jure suo Colaus noster Cham, *ut quando cum illo lucubrationem hanc auspicati sumus, & iter illo in primis duce ingressi, totum eodem comite quasi decurrimus; nunc in termino constituti, cum illo quoque quasi fessi de tam longinqua viâ consideamus, totam quasi uno oculorum conjectu simul relegentes.*

Liber (inquit ipse) *Chum yûm* de medio sempiterno, cum initium facit à naturâ, quam cælum homini indidit, docet nos, quòd illud rectè agendi principium sit à cœlo: Cùm verò agit in fine de supremi cœli virtute incorporeâ, indicat quomodo contendere debeat vir perfectus, ut ad eam, quam à cœlo accepit puritatem & innocentiam, pertingat. Quod ut consequatur, primùm quidem necessarium est, ut attendat ipse sibi, sollicitè & circumspectè se gerat, etiam in his, quæ sub aliorum sensus non cadunt: sic enim medium tenebit beatus. Ubi verò per hoc in seipsum invigilandi exercitium primævam puritatem & innocentiam consecutus fuerit, tum demùm paulatim poterit supremam illam ac reconditam subtilissimæ & unicæ virtutis excellentiam obtinere.

Hæc Colaus. Cui viro tametsi plurimum tribuant & laudis & authoritatis Scholæ Sinenses; sic tamen existimo, quòd multò plus lucis, & apud ipsos quoque Sinas multò plus & applausûs & authoritatis ab Interprete Europæo, vel Sinensi Christiano accepturus fuisset Confucius, *suâ brevitate plusquam Laconicâ obscurus, quam acceperit ab homine Ethnico, & altiorum veritatum ignaro: qui ut erat Principis, seu futuri mox Imperatoris Magister, unum sibi scopum præfixit, Principis sui ad rectè feliciterque gubernandum institutionem politicam: adeoque non rarò vim facit ipsi textui, & ea quæ nubes ac sydera transcendunt intra limites terreni Imperii, arctosque Regii Palatii cancellos concludit. Atque hic est demùm*

prægrandis ille mons ſapientiæ & ſanctitatis, quem olim in hoc Sinarum Orbe tanto ſtudio & labore Magiſter extremi Orientis Confucius *in altum educere nequidquam molitus fuit; erat enim ſublimior humanis viribus ſubſtructio, & naturæ noſtræ, divinæ gratiæ auxilio deſtitutæ, nequaquam ſuperabilis: adeoque ſub extremum vitæ ſpiritum cygnæa voce non immeritò querebatur, montem ſuum (vel montis ideam potiùs) corruere; & conatus ſuos ac ſpes rerum tantarum cum ipſo Imperio, quod eodem quoque tempore ruinam minabatur, collabi.*

Finis explanationis Libri Chum yûm